

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11

2020

ročník 72

Cena 40 Kč

DOPAD KORONAVIROVÉ SITUACE NA KNIHOVNY

- Konference *CovidCON*
- Zahraniční knihovny v době koronavirové
- Pohled z Britských ostrovů
- Univerzitní knihovna Ostravské univerzity za epidemie (dotazníkové šetření)

KNIHOVNY V NOVÉM

- Rekonstrukce Městské knihovny Bílovec
- Architekt Rem Koolhaas, vizionář i provokatér

Čtenářství a Facebook
Role romského asistenta v KMO
Kreativní centrum MKP –
řemeslnická dílna DOK16

CovidCON s. 383–386
 ← Hana Landová, ředitelka
 Knihovny ČZU, během své přednášky, co dělat, když do knihovny nesmí ani studenti, ani knihovníci
 Foto: archiv SDRUK – Michael Fiala

Role romského asistenta v Knihovně města Ostravy
 s. 399–401
 ↓ Kroužek romského jazyka
 Foto: KMO, pobočka Přívoz

Cena za obsahový marketing v knihovně s. 407
 Ukázky zašifrovaných komiksů v podobě piktoqramů z literární soutěže SVK Plzeňského kraje →

Autor piktoqramů:
 Jan Chabr

Hodinářské stroje a zastavený čas

s. 408–410

↓ Ukázka z novinkové knihy **S Komenským do komiksu: Únikovka s Amosem**

Obr.: námět Klára Smolíková, kresba Lukáš Fibrich

Kreativní centra Městské knihovny v Praze. Část 2: „Pilka a vrtačka“

s. 402–403

↑ Pohled do dílny DOK16 na Smíchovské náplavce

Foto: archiv MKP – Pavel Klikar

← Z propagace výstavy **Komenský v komiksu** (dolní panel)

Foto: archiv Kláry Smolíkové

Téma – Dopad koronavirové situace na knihovny

- 383_ CovidCON | Marta Pilníková
- 387_ Zahraníční knihovny v době koronavirové | Klára Rösslerová
- 393_ Pohled z Britských ostrovů | Sylva Šimsová
- 394_ Mimořádná opatření s vlivem na úpravy a rozvoj služeb (výsledky dotazníkového šetření) | Jan Hradil

Prosazování zájmů knihoven

- 396_ Library advocacy v praxi | Marika Hrubá

Inspirace

- 399_ Role romského asistenta v Knihovně města Ostravy | Petra Sitárová
- 402_ Kreativní centra Městské knihovny v Praze. Část 2: „Pilka a vrtačka“ | Miloslav Linc

Průzkumy

- 404_ Čtenářství a Facebook | Martin Brzobohatý

Neušlo nám

- 407_ Cena za obsahový marketing v knihovně | –JaC–
- 408_ Inspirace – Putování ve šlépějích Jana Amose Komenského 4
 Hodinářské stroje a zastavený čas | Klára Smolíková ve spolupráci s Richardem F. Vlasákem

Recenze

- 411_ Čtení je kulturní vetřelec | Milan Valden

Knihovny v novém

- 412_ Rekonstrukce Městské knihovny Bílovec | Eva Ševčíková, Tomáš Ocásek
- 416_ Rem Koolhaas, vizionář i provokátor | Lenka Dostálová
- 419_ Ze světa | Roman Giebisch
- 420_ Literární výročí Prosinec | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
 Pohled z ulice Tkalcovská na přístavbu budovy
 MĚK Bílovec se společenským sálem
 Foto: archiv Kulturního centra Bílovec

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Impact of the coronavirus situation on libraries
- 383_ CovidCON | Marta Pilníková
- 387_ Foreign libraries in times of coronavirus | Klára Rösslerová
- 393_ The view from the British Isles | Sylva Šimsová
- 394_ Extraordinary measures affecting arrangements around services and their development (questionnaire survey results) | Jan Hradil
- Promoting the interests of libraries
- 396_ Library advocacy in practice | Marika Hrubá
- Inspiration
- 399_ The role of the Roma assistant at Ostrava Library | Petra Sitárová
- 402_ Prague Municipal Library Creative Centre. Part 2: “Saw and drill” | Miloslav Linc
- Research
- 404_ Reading and Facebook | Martin Brzobohatý
- It did not escape us
- 407_ A price for contents marketing in library | –JaC–
- Inspiration – Wanderings in the footsteps of John Amos Comenius 4
- 408_ The clockmaker’s tools: time comes to a halt | Klára Smolíková in collaboration with Richard F. Vlasák
- Reviews
- 411_ Reading is a cultural intruder | Milan Valden
- Libraries anew
- 412_ Reconstruction of the Bílovec Municipal Library | Eva Ševčíková, Tomáš Ocásek
- 416_ Rem Koolhaas, visionary and provocateur | Lenka Dostálová
- 419_ From the World | Roman Giebisch
- 420_ Literary anniversaries December | Milan Valden

INHALT

- Thema – Die Auswirkung der Coronavirus-Situation auf Bibliotheken
- 383_ CovidCON | Marta Pilníková
- 387_ Ausländische Bibliotheken in der Koronazeit | Klára Rösslerová
- 393_ Ansicht aus Großbritannien | Sylva Šimsová
- 394_ Sondermaßnahmen mit dem Einfluss auf Aufbereitung und Entwicklung der Dienste (Fragebogenerforschung) | Jan Hradil
- Durchsetzung der Bibliothekinteressen
- 396_ Library advocacy in der Praxis | Marika Hrubá
- Inspiration
- 399_ Die Rolle des Roma-Assistenten in der Stadtbibliothek in Ostrava | Petra Sitárová
- 402_ Kreativzentren der Stadtbibliothek in Prag. Teil 2: Eine Säge und eine Bohrmaschine | Miloslav Linc
- Umfragen
- 404_ Leserschaft und Facebook | Martin Brzobohatý
- Das ist uns nicht entgangen
- 407_ Preis für die Inhaltsmarketing in der Bibliothek | –JaC–
- Inspiration – Wandern in den Fußstapfen von J. A. Komenský 4
- 408_ Uhrenmaschinen und angehaltene Zeit | Klára Smolíková in collaboration with Richard F. Vlasák
- Rezension
- 411_ Lesen ist ein Kultureindringling | Milan Valden
- Bibliotheken in neuem Mantel
- 412_ Rekonstruktion der Stadtbibliothek in Bílovec | Eva Ševčíková, Tomáš Ocásek
- 416_ Rem Koolhaas, ein Visionär aber auch ein Provokateur | Lenka Dostálová
- 419_ Aus der Welt | Roman Giebisch
- 420_ Literarische Jahrestage Dezember | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Mnohé je jinak 2

Milé čtenářky, milí čtenáři, když jsem přede dvěma měsíci předával štafetový kolík editorialem, na jeho konci jsem si spolu s pozdravem zaprognózoval, že se s vámi možná loučím před druhou vlnou koronavirové epidemie. Nyní hořce konstatuji, že bohužel pravdivě, a proto jsem si dovolil rovněž recyklovat jeho titulky ze září. S nadějí jsem se loučil s praxí konání redakčních rad ve větší či menší míře formou videokonference. Jako svým způsobem konzervativní staromilec upřednostňuji osobní kontakt, čímž netrvám, že tím kvalita těchto porad nějak utrpěla.

V hlavě jsem už ale nosil a prakticky předjednával téma posledních dvou čísel letošního ročníku, a to dopad koronavirové situace na knihovny: v jednotlivých regionech naší země, v zahraničí, jak to ovlivnilo jejich služby a činnost. Nechtěl jsem dát jen prostor k popisu tohoto tíživého stavu, který decimuje na jednom z předních míst kulturu, ale spíše přispět k prezentaci nápadů a postupů, jež mohou být inspirativní pro jiné. Domluvené příspěvky začaly přicházet zprvu váhavě, některým napomohl telefonát či mailová zpráva.

Nyní, kdy jsem z médií (zhruba v polovině října) do slova zavalován pochmurnými čísly o počtu nově nakažených, o narůstající bilanci hospitalizovaných i počtu úmrtí, čímž se naše země rozhodně nemůže chlubit, a kdy ubylo triumfálních prohlášení premiéra, jak jsme minimálně evropskými premianty v řešení a eliminaci šíření covidu-19, jako by se také strhla lavina zpráv s nápady a řešeními, jak knihovny a jejich pracovníci inovativně přistoupili k situaci a jak aktivně zaplňují zužující se kulturní prostor, který zbývá dětem a mládeži, školákům a studentům, zdravým či handicapovaným, dospělým i seniorům. Myslím si, že v souladu se zde prezentovanými výsledky dotazníkového šetření mezi uživateli Univerzitní knihovny Ostravské univerzity si všichni zaslouží poděkování, obdiv a přání, aby vytrvali a nevzdávali to. Nečekaná situace, které zatím nedokáží vzdorovat ani nejvyspělejší státy světa, prolíná řadou příspěvků i tohoto čísla, nejen avizovaným hlavním tématem. Jak se zdá, přelije se i do příštího ročníku.

Dokladem toho, že mnohé je jinak a nic není definitivní, je například knižní veletrh Svět knihy Plzeň. Původně zrušená akce se měla nakonec konat v náhradním termínu na konci září. K tomu však také nedošlo. Naopak ve stejném městě krajskou knihovnou pořádaná Noc literatury se uskutečnila, byť v přesunutém termínu až na počátku října. A měla podle zpráv, které ke mně dolehly, úspěch. Mnohé je totiž jinak, může ale být ještě všechno i úplně jinak...

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hýblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. - drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojičíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojičíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 9. 11. 2020.

Číslo vyšlo 16. 11. 2020.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

CovidCON

Jak si vedly knihovny v prvním kole v ringu s nevidaným soupeřem jménem covid-19? Sdružení knihoven ČR pozvalo odbornou veřejnost na konferenci CovidCON s podtitulem Knihovny v čase krize. V sále Ústřední knihovny Městské knihovny v Praze (MKP), která byla spolupořadatelem akce, se 8. 9. a s patřičnými rozestupy sešli přednášející i diváci. Následující text přináší stručná shrnutí jednotlivých příspěvků jak z první, obecnější části, která reflektovala řízení a metodické vedení knihoven během krize i zahraniční zkušenosti, tak z druhé části, která představila řadu příkladů dobré praxe proměny služeb v různých typech knihoven.

BLOK PRVNÍ: PRVNÍ VLNA Z PRVNÍ ŘADY

Příspěvky slibovaly příběhy z dob hektického rozhodování a nové nápady, jak se dostat ke čtenářům a jak znovu otevřít.

Tomáš Řehák, ředitel MKP, nám na začátku povídání o *Krizovém řízení...ehm, tedy řízení* připomněl světové i domácí dění od března a nejasnou, neustále se měnící situaci knihoven. V MKP začali členové krizového štábu okamžitě situaci řešit tak, aby se udrželi v chodu nevyhnutelné procesy, snažili se pružně reagovat a připravovali se na dobu po znovuotevření knihoven. Součástí strategie v čase úplné uzavírky byla v mnoha případech změna pracovní náplně a poskytování covidových služeb. Šíjí se roušky, zavedené doučování, školení i pracovní setkání probíhají online. MKP informuje, vytváří online obsah a podcasty, každý den se vydává nová e-kniha. Seniori vděčně vítají aktivitu telefonování z knihovny. A protože budoucnost je pořád nejistá, vznikají *Scénáře vývoje do konce roku 2021*. Výhrou asi bude nalezení správné rovnováhy mezi panikou a obezřetností; receptem na katastrofu spíš realizace extrémních řešení. Knihovna musí vyvažovat a počínat si tak, aby neohrozila svoji personální politiku, ekonomiku a pověst.

Vít Richter, generální ředitel NK ČR, zvolil nadšený název: *Dezinfekci máme, roušky taky, těšíme se na čtenáře, v pondělí otvíráme!* Jak ale aplikovat novou *Koncepci rozvoje knihoven*, když jsou knihovny zavřené? Knihovnický institut odpovídal na mnohé dotazy (nejčastěji pracovní právní, ale také týkající se dezinfekce a karantény knih), tvořila se infografika. Návštěva knihovny se přesunula do digitálního prostoru a knihovny předvedly svou kreativitu (výdejní okénka, knihy do domu). Inspirace pro co nevhodnější podmínky znovuotevření se hledala v Jižní Koreji, Rakousku i Německu. Knihovnická sdružení a Ústřední knihovnická rada spolupracovaly s Ministerstvem kultury, vznikl nový harmonogram vlády s doporučením ÚKR. Nakonec po 45 dnech uzavírky bylo otevření náhlé a knihovny na předčasný termín nebyly z různých důvodů připraveny. Byly však vyhodnoceny jako místa se středně nízkým rizikem nákazy (místo na diskotéku běžte do knihovny).

Klára Rösslerová, ředitelka knihovny Filozofické fakulty UK, nás vzala na rychlou exkurzi do *Zahranických knihoven v době koronavirové pandemie*. Jednotlivé země definují stav podle semaforu výskytu viru a doporučení v jednotlivých zemích se samozřejmě liší. Všechny knihovny se však zaměřily na online prostor. Ve Švédsku a vlámské části Belgie zůstala většina knihoven otevřena celou dobu, v Jižní Americe jsou pořád knihovny zcela uzavřené. Knihovny po znovuotevření fungují trochu jinak: počet uživatelů v knihovně se omezuje rezervacemi návštěv či vstupenkami do knihovny s využitím ticketovacích systémů. Všude se klade důraz na zvýšený

úklid, sociální distancování a školení zaměstnanců. Využívají se moderní technologie: systémy typu Click & collect/Grab & go; objednávky, selfchecky, automatické návratové boxy, online data-báze se vzdálenými přístupy.

BLOK DRUHÝ: JEDEN ZA VŠECHNY...

Příspěvky se snažily osvětlit zákulisí projektů Moravské zemské knihovny (MZK), Národní knihovny ČR (NK ČR), Asociace knihoven VŠ ČR (AKVŠ) a představit také výsledky průzkumů aktivit knihoven.

O projektu *Kup knihu* mluvil Tomáš Kubíček z MZK. Tento projekt je důkazem toho, jak se v krizové době dokázalo aktivizovat společenství knihoven, spisovatelů, nakladatelů a knihkupců, aby se jeho členové vzájemně podpořili a ukázali svoji solidaritu. Kampaň se rozběhla neuvěřitelně rychle a odrazila se v celostátních i lokálních médiích; třicet dva českých spisovatelů se zapojilo do online podpory kampaně natočením videa se svým krátkým autorským čtením.

Ve spolupráci s MKP byl spuštěn web ctenidetem.knihovny.cz (seznamy doporučené literatury pro děti různého věku). Připravenou výstavu k *Akci K (akcek.knihovny.cz)* bylo nakonec nutné převést na jiné médium a vytvořit virtuální výstavu. A v online prostředí, které ruší hranice, se odehrál i knihovnický kurz pro slovenské knihovníky. T. Kubíček na závěr prozradil podmínky zvládnutí každé pandemie: motivování kolegové, týmová práce s kompetencí vidět systém, nejen jeho dílčí část; flexibilita a tvůrčí myšlení, schopnost převzít odpovědnost a navrhnout řešení, schopnost respektovat odpovědnost toho druhého; uvědomění si, že každý problém má mnoho řešení a hned několik může být úspěšných.

Plně zpřístupnění digitalizace pro studenty vysokých škol přiblížil Zdenko Vozár z NK ČR v příspěvku *Knihovna a student v době vřové*. Celý proces komplikují autorská práva, ale kvůli nové situaci byl po dohodě mezi NK ČR a Dilí o bezúplatné licenci a ve spolupráci s MZK spuštěn nový druh služby *Kramerius pro VŠ*, která se využívala po zbytek karantény. Bylo to technicky velmi složité i kvůli obrovskému nárůstu uživatelů z oblastí mimo vzdělávání. Pro další rozvoj je nutné posílení síťové architektury, mirroring, optimalizace aplikace, příprava další dokumentace, návodů a procesních postupů.

Martin Krčál z MZK vyzval k větší propagaci a využívání portálu *Knihovny.cz*, který je skvělým virtuálním prostorem pro představení a sdílení různých služeb knihoven. Právě tento portál připravil *Rozcestník Protiviru*, webový rozcestník na nejvýznamnější volně dostupné informační zdroje. Všimla si ho i média a zaznamenal velmi pozitivní ohlas veřejnosti. Obsah stránky #Knihovnyprotiviru je rozdělen do čtyř hlavních částí podle věku uživatelů a odkazuje na online fondy knihoven, digitální knihovnu, virtuální sbírky na různá témata, databáze typu Pressreader i volně dostupné zdroje zdarma mimo knihovny (#veda_na_doma, Google Arts & Culture). Knihovny samotné mohou využít soustředěné zdroje k celkové problematice koronaviru proklíkem na portál *Informace pro knihovníky*.

Hana Landová, ředitelka Knihovny ČZU a předsedkyně AKVŠ, si se svými kolegy kladla otázku, co dělat, *když studenti nemohou do knihovny. A knihovníci také ne...* Akademický rok běží dál navzdory všemu, dokončují se závěrečné práce a studenti potřebují poradenství knihovny. Jak to skloubit s individuálním nastavováním pravidel jednotlivých vysokých škol, odlišností opatření krizových štábů a fungováním specifických pracovišť? Je potřeba udržet v chodu univerzitní nakladatelství a e-shop, zajistit online konzultace a zpřístupnění online zdrojů. Knihovna umožňuje službu „tisk to go“ (pošli PDF a vytiskni v knihovně), nevyužívané kapacity počítačů se poskytují pro výzkumné účely. Výstava *Tajemství mikrosvětů* se překlápá do virtuálního prostoru. A když už potřebujete do akademického prostoru i fyzicky, potenciální univerzitní maskot tapír jihoamerický vám pomůže udržovat ty správné rozestupy.

S dotazníkovým šetřením, které se zaměřilo na komunikaci a fungování knihoven v čase pandemie, nás seznámily Eliška Bartošová (KISK FF MU) a Adéla Dilhofová (MZK) v příspěvku

A co na to české veřejné knihovny: regionální kontext. A. Dilhofová analyzovala dopad vládních opatření v knihovnách Jihomoravského kraje. Do šetření se zapojila víc než polovina knihoven. Měla zodpovědět dotazy na obsah, formu a kanály komunikace knihovny s uživateli, jaké jsou poskytované vlastní i sdílené online služby. E. Bartošovou zajímalo, co dělá knihovna na pomoc sama sobě (krizová opatření, šití roušek, dezinfekce; dohánění restů, přechod do online prostředí), jakou pomoc veřejnosti nabízí (knihovna jako poskytovatel informací různého typu) a co knihovně chybí. Výsledek vybízí k tomu, aby knihovny víc využívaly online prostředí a nové služby, nastal čas na restart a jiný pohled na knihovnictví.

BLOK TŘETÍ (ODPOLEDNÍ): KNIHOVNY ANEB SLUŽBY VŠEHO DRUHU

Obsahoval příspěvky se zkušenostmi z různých míst Česka.

Jako první v odpoledním bloku neobyčejných covidových služeb vystoupila Jana Jindřichová z MKP s příspěvkem *Zarouškované knihovny*. MKP jako jedna z mnoha knihoven v čase uzavírky část svého snažení věnovala šití roušek. A stylem manufaktury využila *Atelier* se šicími stroji v nově otevřené pobočce Jezerka, ochotné kolegyně šily roušky také doma. Vznikl TRN (tým rychlého nasazení), který rozvázel nakoupený materiál a distribuoval hotové roušky.

Jak to bylo v Poličce, vyprávěla Hana Šandová z Centra technického vzdělávání Půda v Městské knihovně Polička. Akčně se vrhli na tisk zakladače šikmých proužků, iniciovali tisk ochranných štítů (Tiskne celé Svitavsko), propojili tiskaře a distributory.

Lenka Greplová z Městské knihovny Ladislava z Boskovic v Moravské Třebové se podělila o své zkušenosti se službou *Knihy až do domu*. Řešili otázky jako všechny knihovny, které se pokoušely zavést podobnou službu: Jít do rizika? Kdo to bude dělat? Jak všechny procesy nastavit efektivně? Pustili se do toho po domluvě s hygienickou stanicí; bezkontaktní donáškové služby se ujal Junák – český skaut a vše se automatizovalo (byl vytvořen webový formulář s možností objednání tří knih a deseti časopisů).

Jak *Knihovna nezavírá, knihovna žije*, ukázala Dagmar Kučerová z Městské knihovny Louny otevřením virtuálního prostoru pro návštěvníky všech věkových skupin. Prostřednictvím Facebooku mohly děti každý den sledovat vysílání pořadu *Knihovna dětem*, v kampani *Řekni babičce, řekni dědovi* propagovali mládežníci virtuální aktivity knihovny. Fungovala roznášková služba *Knihy za dveře*, seniři i tady ocenili možnost telefonického sociálního kontaktu díky *Horké lince s Marcelkou*. Na webu se pro ně také připravovaly různé projekty, úkoly a aktivity (*Třetí věk za školou*). Potvrdilo se správné směřování na distanční služby.

PANELOVÁ DISKUZE: JAK SE DO LESA VOLÁ, KDYŽ SE Z LESA NIC NEOZÝVÁ, NEBO OZÝVÁ?

Týkala se hlavně komunikace v knihovnách směrem k uživatelům, zřizovatelům i zaměstnancům.

Příspěvek *Koronavirové milníky a zásadní události* Jana Delonga z Knihovny Třinec panelovou diskuzi otevřel.

Moderování se ujal Daniel Bechný ze Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje.

Panelová diskuse věnovaná komunikaci knihoven během krize; zprava: Jan Delong, Lenka Hanzlíková, Martina Šmídtová, Lukáš Dlapa, Marek Uhlíř a moderátor Daniel Bechný

Panelisté Lenka Hanzlíková z MKP, Martina Šmídtová z MZK, Lukáš Dlapa z Městské knihovny Blansko, Marek Uhlíř z Městské knihovny Břeclav a Jan Delong se shodli na tom, že knihovny jsou velmi kreativní v nacházení cest ke čtenáři a jsou ochotné jít i do určitého rizika, když vidí touhu čtenáře po tradičním médiu. Knihovny se do poslední chvíle před uzavřením snažily poskytovat služby, o čem svědčí i rekordní návštěvnosti. Využívaly všechny dostupné komunikační kanály včetně sociálních sítí (a někde i místní rozhlas), komunitní kontakty (třinecký Senior Point). Není možné nedělat nic, umožňuje se online registrace, streamování, rouškové fotosoutěže; vymýšlí se uskutečnění naplánovaných programů v online prostoru. Knihovny mají velkou podporu veřejnosti, ale abychom ustáli tlak na úspory v oblasti lidských zdrojů, potřebujeme ukázat zřizovateli svoji flexibilitu a široké možnosti své prospěšnosti (komunitní místo distribuce dezinfekce, spolupráce s různými organizacemi typu Skaut).

Konferenci CovidCON skvěle uzavřely dva výroky: *Není nutno dělat úplně všechno a Nejhorší smrt je vyděšením.*

V průběhu polední pauzy bylo možné navštívit makerspace *Suterén*, v další přestávce pak prostory Ústřední knihovny MKP. Po konferenci se zorganizovala návštěva nově otevřené dílny MKP na smíchovské náplavce DOK16 a následující den prohlídka dalších poboček – Jezerka, Korunní a Malešice.

MARTA PILNIKOVÁ | marta.pilnikova@mlp.cz

Pozn.: Audiozáznam přednášek si můžete pustit na <https://sdruk.cz/covidcon-do-ucha/>.

PROPOZICE K AKCI DEN DĚTSKÉ KNIHY SE ČTYŘLÍSTKEM

Děti přijdou do knihovny a dostanou čtyři kartičky formátu pohlednice s úkoly:

- Fifinčin úkol
- Myšpulínův úkol
- Pindův úkol
- Bobíkův úkol.

Až úkoly splní, dostanou *Čtyřlístek* s vystřihovánkou a mohou si ji na místě složit.

SOUTĚŽ JEDNOTLIVCŮ: vymysli svou vlastní vystřihovánku. Výherci budou odměněni knihou *Čtyřlístek*.

SOUTĚŽ CELÉ KNIHOVNY: použij vystřihovánku ze *Čtyřlístku* a vyrob co největší model. Vítězná knihovna obdrží komplet všech 19 souborných knih + knihu *První půlstoletí v Třeskovských* a dále roční předplatné všech tří časopisů.

Při volbě materiálu pro stavbu Vrtichvosta, Apobaba nebo létajícího talíře není žádné omezení. Stačí výrobek vyfotit v knihovně a poslat do soutěže.

Pozn.: Propagační plakát k akci je uveden na 4. s. obálky.

Kresby: Jaroslav Němeček

Zahraniční knihovny v době koronavirové

Tento článek jsem začala psát v momentě, kdy situace minimálně v České republice vypadala, že se vrací k normálnímu stavu. Před prázdninami se postupně instituce otevíraly, zaměstnanci se vraceli z „homeoffice“ do kanceláří. Poté jsem musela do textu dvakrát s měsíčním odstupem zasáhnout, protože se situace opět začala měnit. Nyní – v září 2020 – příspěvek uzavírám, a to s plným vědomím, že před tiskem se situace zase může změnit...

V lednu 2020 streamovací služba Netflix zpřístupnila dokumentární seriál s názvem *Globální pandemie*.¹ V dokumentu hovořili různí odborníci o stále více se blížícím riziku pandemie a nastiňovali, co vše by to pro společnost znamenalo. Popisovali, co se jen o pár měsíců později stalo skutečností. Od té doby už jsme nemuseli být autory sci-fi, abychom postupně pocítili, co taková situace znamená. Zároveň jsme mohli sledovat různé přístupy vlád i lidí samotných.

Jak se koronavirová nákaza, která se od února 2020 oficiálně jmenuje covid-19, šířila z čínského města Wu-chan do Evropy, začaly jednotlivé vlády reagovat různými opatřeními. Od 21. 2. byla vyhlášena izolace několika severoitalských provincií, následně se izolace rozšiřovala, až dne 9. 3. byla vyhlášena izolace v celé Itálii. To znamená, že lidé mohli vycházet pouze z důvodu práce nebo nezbytných pochůzek. Školy a univerzity byly mezi prvními uzavřenými institucemi, univerzitní knihovny však byly nadále přístupné. K úplné uzavírce knihoven, včetně univerzitních, došlo 8. 3. 2020.² Další státy se postupně přidávaly s restrikcemi tak, jak nákaza postupovala Evropou a zbytkem světa. Některé země se alespoň zpočátku rozhodly vsadit na kolektivní imunitu (Velká Británie) nebo důvěřovat svým obyvatelům, že se budou sociálně distancovat i bez nařízení a uzavírek (Švédsko). Ve většině zemí však docházelo od začátku března 2020 k uzavření knihoven z rozhodnutí státu nebo zřizovatele.

PRÍSTUPY K OMEZENÍ SLUŽEB

Mezinárodní federace knihovnických sdružení (International Federation of Library Associations, IFLA) na speciálně vytvořeném webu zveřejňuje seznamy zemí, které v nějakém období krize uzavřely své městské knihovny. Na webu je tak uveřejněno přes 80 zemí, které v nějaké fázi epidemie omezily provoz knihoven. V září 2020 byly nadále plně uzavřeny knihovny v Brazílii, Argentíně, Mexiku, Kubě a dalších středo- a jihoamerických zemích nebo také ve Spojených arabských emirátech či na Ukrajině.³

¹ *Pandemic: how to prevent an outbreak.* USA, 2020.

² MORRIELLO, Rossana. Academic libraries and coronavirus: a view from Italy. *Research information*, 6 April 2020 [cit. 9.6.2020]. Dostupné z www.researchinformation.info/analysis-opinion/academic-libraries-and-coronavirus-view-italy.

³ IFLA. *Covid-19 and the global library field* [online]. Last updated 1 September 2020 [cit. 04-09-2020]. Dostupné z www.ifla.org/covid-19-and-libraries.

Situaci v jednotlivých evropských zemích přehledně popisuje také souhrnná zpráva mezinárodní nevládní organizace NAPLE (National Authorities on Public Libraries in Europe), podporující zájmy evropských veřejných knihoven.⁴ Z té vyplývá, že většina evropských knihoven znovuotevřela mezi dubnem a květnem 2020.

K problematice knihoven se staví v různých zemích rozdílně. Převládají vládou, krizovými orgány nebo ministerstvy vydané jednotné instrukce či doporučení spočívající převážně v časovém rámci (od kdy je možné knihovny otevřít) nebo minimálních hygienických podmínkách, které musejí být zajištěny. Často se však knihovny řídí jednotnými pravidly, která platí v zemi, aniž by byly nějak zvlášť instruovány. Mezi nejčastější přijatá opatření patří ochrana pomocí plexisklových zábran, nošení roušek zaměstnanci i uživateli, omezování počtu osob v knihovně, výzva k dezinfekci rukou u vstupu do knihovny nebo karanténa knih, jejíž délka se postupem času snižovala.

IFLA vydala základní doporučení pro knihovny⁵ s různými stupni ochrany:

→ **Minimální výskyt viru v zemi**

Knihovny v zemích s minimálním výskytem viru a bez jasných instrukcí vydávaných vládou se mají řídit základními hygienickými pokyny, jako je přístup k teplé vodě a mýdlu, zajištění dezinfekce na ruce, podpora nemocných zaměstnanců, aby zůstávali doma a nechodili nachlazení do kolektivů lidí. Důraz se klade na informační vzdělávání s cílem být odolnější před dezinformacemi.

→ **Mírný výskyt viru**

V případě mírného výskytu v situaci, kdy vlády zavádějí nějaká (i když) mírná opatření, by měly knihovny omezit hromadné akce, a to obzvlášť pro ohrožené skupiny uživatelů (seniory). Dále by měly zvážit uzavření studoven. Období mírného výskytu viru je vhodnou dobou pro zajištění nástrojů a znalostí zaměstnanců pro případnou práci z domova v případě zhoršení situace.

→ **Výskyt viru**

V momentě, kdy je riziko nákazy vysoké a vlády omezují možnosti shromažďování, se knihovnám doporučuje přejít na výpůjční služby pouze u okénka knihovny, případně zavést službu „click & collect“, tj. knihy vydávat pouze na objednávky. Dále se doporučuje vrácené knihy nechat v karanténě. Zaměstnanci by se měli více soustředit na služby typu e-learningu. Pokud je to možné, měli by zaměstnanci již pracovat s využitím vzdáleného přístupu.

→ **Nejpřísnější opatření**

V nejdůležitější situaci by měli zaměstnanci uzavřených knihoven pracovat z domova. Pokud do knihovny přeci jen musejí, měl by zaměstnavatel zajistit, aby zaměstnanci mohli dodržovat sociální distancování. Zaměstnavatel by měl umožnit knihovníkům pracovat mimo knihovnu – např. pomáhat při správě informací ve zdravotnictví apod.; v České republice by do tohoto bodu spadalo pravděpodobně šití roušek. Knihovny by měly počítat s amnestiemi pro pokuty, je-li to možné, měly by se snažit navyšovat množství licencí pro výpůjčky elektronických knih nebo vyjednávat výjimečné zpřístupňování elektronických zdrojů. Maximální energie by měla být věnována propagaci vzdálených služeb.

■ ZNOVUOTEVÍRÁNÍ KNIHOVEN

Dokument IFLA se detailně věnuje i opětovnému otevření knihoven^{6,7}. Patří mezi ně:

→ **Stanovení limitu počtu uživatelů, kteří vstupují do knihovny**

Důraz by se měl klást na reálné ověření počtu, a to např. vstupenkami do knihovny – příkladem

je Ústřední knihovna v Hongkongu, která po znovuotevření zprovoznila systém umožňující vydání maximálně 250 vstupenek do knihovny za den. Uživatelé navíc v knihovně mohli strávit maximálně jednu hodinu.⁸ Jednodušší variantou jsou rezervace návštěv, ke kterým přistupují v první fázi po znovuotevření knihovny po celém světě. Způsoby rezervací se liší, knihovny zkoušejí různě modifikovat funkce knihovnických systémů apod.

→ **Úklid**

Dalším hygienickým opatřením bývá zvýšený úklid prostor, zaměřený na dezinfekci povrchů, na kterých virus déle přežije, a to i za cenu krátkých uzavírek knihoven v průběhu dne.

→ **Sociální distancování**

Výpůjčky a návraty knih by měly být maximálně bezkontaktní. Dále by knihovny měly zajistit, aby se uživatelé v knihovně ve větším množství při návštěvě nepotkávali. Toho lze docílit např. směrůvkami, které určí jednosměrný pohyb osob v prostorech knihovny (nebo oddělit cesty zaměstnanců a uživatelů). Dodržení minimální vzdálenosti mezi uživateli lze dosáhnout např. odstraněním části nábytku nebo jeho znepřístupněním. Knihovny dále mohou omezit počet míst ve studovnách nebo je zcela uzavřít. Běžné jsou rezervace studijních míst. Systémy mohou mít od počítání u vstupu do knihovny (tj. bez nutnosti objednání předem) po objednávkové systémy. Mohou být nastaveny cesty knihovnou tak, aby se uživatelé nepotkali (tj. pomocí směrůvek uživatele provést od vchodu k východu). Zaměstnanci knihovny by se měli stále snažit o maximální propagaci vzdálených služeb.

→ **Školení a příprava na rizika**

Knihovny by se měly připravit na situaci, kdy do nich vstoupí uživatel, který projevuje známky infekce, aby zaměstnanci přesně věděli, jak v takové situaci postupovat.

→ **Práce s technickým vybavením**

Zvláštní kapitolou je používání technického vybavení v knihovnách: knihovny i po otevření často omezují přístup k počítačům nebo tiskovým službám, jako náhradní řešení lze zprovoznit vzdálený tisk z vlastních zařízení.

Na webu lze najít velké množství zpracovaných doporučených postupů znovuotevření knihoven. Zajímavý je „checklist“ vydaný Australským knihovním a informačním sdružením (Australian Library and Information Association, ALIA).⁹

■ SITUACE V OKOLNÍCH ZEMÍCH

→ **Německo**

Ve Spolkové republice Německo bylo knihovnám umožněno znovuotevřít od 20. 4. Jednotlivé spolkové země však reagovaly různě, některé tak ponechaly knihovny uzavřené o pár dnů déle. Nejpřísnější byly omezovány služby v sousedním Bavorsku, které se znovuotevíraly od 19. 5. Omezení bylo hlavně prostorové: do veřejných knihoven je na jednoho čtenáře vymezena plocha 20 m².¹⁰ Mnichovská městská knihovna (Münchner Stadtbibliothek) požaduje zakrytý nos a ústa, dodržování 1,5 m vzdálenosti mezi uživateli, vstup do knihovny je omezen dokonce na jednu osobu na 10 m². Preferují se bezhotovostní platby, skupinová práce ve studovnách je zcela znemožněna.¹¹ Bavorská státní knihovna (Bayerische Staatsbibliothek) uživatele informovala o nutnosti nosit v prostorách knihovny zakrytá ústa a nosy, roušku lze však sejmut při studiu na místě. Vstup do studoven je podmíněn registrací. Jak místa ve studovnách, tak vstup

⁴ NAPLE. *Public libraries in Europe and COVID-19*. July 15th, 2020 [cit. 24-07-2020] [pdf]. Dostupné z [www: https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf](https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf).

^{5,6} IFLA. *Covid-19 and the global library field* [online]. Last updated 24 July 2020 [cit. 27-7-2020]. Dostupné z [www: https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries](https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries).

⁷ IFLA. *Covid-19 and the global library field*. Reopening libraries [online]. Last updated 24 July 2020 [cit. 27-7-2020]. Dostupné z [www: https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries#reopening](https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries#reopening).

⁸ Another page turned as govt libraries reopen. In: *rthk.hk*, 2020-03-11 [cit. 27-7-2020]. Dostupné z [www: https://news.rthk.hk/rthk/en/component/k2/1513850-20200311.htm?spTabChangeable=0](https://news.rthk.hk/rthk/en/component/k2/1513850-20200311.htm?spTabChangeable=0).

⁹ ALIA. *Australian libraries responding to COVID-19: checklist for reopening libraries* [pdf]. 2020 [cit. 27-7-2020]. Dostupné z [WWW: https://read.alia.org.au/australian-libraries-responding-covid-19-checklist-reopening-libraries](https://read.alia.org.au/australian-libraries-responding-covid-19-checklist-reopening-libraries).

¹⁰ DBV. *Wiedereröffnungen*. 24.04.2020 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z [www: https://www.bibliotheksverband.de/dbv/themen/coronavirus/wiedereroeffnungen.html](https://www.bibliotheksverband.de/dbv/themen/coronavirus/wiedereroeffnungen.html).

¹¹ *Münchner Stadtbibliothek* [cit. 2020-09-07]. Dostupné z [www: https://www.muenchner-stadtbibliothek.de/offenueteren](https://www.muenchner-stadtbibliothek.de/offenueteren).

do společných prostor knihovny je omezen počtem uživatelů. Povinnou bezpečnou vzdáleností od ostatních osob je 1,5 m.¹²

Obecně tak lze říci, že ač jsou knihovny v Německu otevřeny, je snížena jejich kapacita (jedna osoba na 10–20 m²). Uživatelé, kteří chtějí využít studovny, se musí zaregistrovat a místo rezervovat. Samozřejmostí je dodržování hygienických nařízení včetně zakrytých nosů a úst. Jednotlivá opatření se mohou v jednotlivých spolkových zemích lišit, zde uvedené je však společné minimum.

→ Polsko

V Polsku došlo k znovuootevření knihoven od 4. 5.¹³ Stejně jako v Německu se v knihovnách zpravidla vyžaduje rezervace studijního místa, samozřejmostí jsou roušky, povinná dezinfekce u vstupu. Knihovna Varšavské univerzity (Biblioteka uniwersytecka w Warszawie) naopak knihovnu až do odvolání uzavřela. Zajímavostí je, že toto uzavření knihovny neznamena zastavení výpůjček; ty jsou společně s vrácením a online požadavky na skenování dokumentů i nadále možné.¹⁴

→ Slovensko

Na Slovensku došlo k postupnému uvolňování k 20. 5. a k 10. 6.¹⁵ Instrukce vydané Národní knihovnou jsou velmi detailní a prakticky zaměřené. Detailně je tak popsán způsob větrání (práce se vzduchotechnikou, čističkami vzduchu), úklidu, zabezpečení zaměstnanců ochrannými prostředky (plastové přepážky, poskytnutí roušek a dezinfekce), dezinfekce a ochrana prostor (dezinfekce výpůjčního pultu každou hodinu, práce s knihami v rukavicích) apod. Na Slovensku je taktéž omezen počet uživatelů v knihovně (jeden uživatel na 10 m²) a za bezpečnou vzdálenost mezi uživateli se považují dva metry.

→ Rakousko

V rakouských knihovnách je podle obecných nařízení pro knihovny¹⁶ nutná dezinfekce rukou, za bezpečnou vzdálenost mezi uživateli se považuje jeden metr. Při dodržení této vzdálenosti není nutná ochrana nosu a úst. Počet uživatelů v knihovně není nijak omezen, pouze na akcích v knihovnách smí být maximálně 100 osob najednou. Jak se však zhoršovala situace v severním Rakousku, od 28. 8. začala v Horním Rakousku platit nařízení o nošení ochrany úst a nosu.

Univerzitní knihovna Vídeňské univerzity (Universitat Wien) poskytuje omezené služby: od 1. 7. došlo k otevření většiny studoven, je v nich však snížený počet míst (aby se dodržela vzdálenost jeden metr mezi uživateli). Všechny výpůjčky byly automaticky prodlouženy a do konce září byly pozastaveny poplatky.¹⁷

■ PŘÍKLADY DALŠÍCH VYBRANÝCH ZEMÍ

→ Itálie

Dne 23. 4. Ministerstvo kultury a turismu uveřejnilo velmi detailní a praktické *Pokyny pro archivy a knihovny*.¹⁸ V dokumentu informují, že koronavirus mohou přetrvávat na površích až devět

¹² Bayerische Staatsbibliothek. Unsere aktuellen Services und Angebote [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: <https://www.bsb-muenchen.de/recherche-und-service/unsere-aktuellen-services-und-angebote-informationen-zur-nutzung-der-bayerischen-staatsbibliothek-waehrend-der-corona-pandemie/>.

¹³ Od 4. maja 2020 r. beda otwierane biblioteki. SBP, data dodania: 29.4.2020 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=22428>.

¹⁴ University of Warsaw Library operates to a limited extent. 7 September 2020 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: <https://www.buw.uw.edu.pl/en/lending-and-free-scanning-from-18th-may-2020/>.

¹⁵ Postupné uvolnovanie knižnic – od 20. mája 2020 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: https://www.snk.sk/images/2020_06_10_odporucanie_SNK_otvorenie_kniznic.pdf.
Postupné uvolnovanie knižnic – od 10. júna 2020 [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: https://www.snk.sk/images/2020_06_10_odporucanie_SNK_otvorenie_kniznic.pdf.

¹⁶ Bibliotheken und Corona [Letztes Update 04.09.2020] [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: https://www.bvoe.at/themen/bibliotheken_und_corona.

¹⁷ Fragen zum eingeschrankten Betrieb (Covid-19 Massnahmen) [cit. 2020-09-07]. Dostupné z www: <https://bibliothek.univie.ac.at/faq-covid19.html>.

¹⁸ Ministero per i beni e le attivita culturali e per il turismo. Linee guida per la gestione delle operazioni di sanificazione e disinfezione degli ambienti di Archivi e Biblioteche. 23. dubna 2020 [cit. 9.6.2020] [pdf]. Dostupné z www: <http://www.saf-icpal.beniculturali.it/wp-content/uploads/2020/04/Linee-Guida-ICPAL.pdf>.

dni, lze je však zničit použitím roztoku chloranu sodného (0,1–0,5%), ethanolu (62–71%) nebo peroxidu vodíku (0,5%). Tyto látky však nemusí být vhodné na materiály, které se v knihovnách a muzeích vyskytují. V dokumentu řeší i znovuootevření knihoven (jejichž prostory by měly být v momentě otevření nerizikové vzhledem k tomu, že byly uzavřeny). Dokument dále řeší dezinfekci elektronických zařízení běžně používaných v kancelářích (nutnost odpojení ze zásuvky během čištění). Dokument pro čištění kamenných povrchů a dřevěného nábytku doporučuje použití 70% etylenu, historický nábytek je však vhodné před otevřením zakrýt tak, aby nemusel být denně vystavován dezinfekci, která by ho ničila.

Samotná práce uživatele s fondem je podmíněna použitím rukavic a roušek. Dokumenty pro vrácení musí být uloženy na deset dní do karantény. U vstupu do knihovny musí být umístěny gelové dezinfekce. Dne 29. 5. byl pokyn upraven a karanténa zkrácena na sedm dní (dokumenty lze zpřístupnit osmý den).¹⁹

→ Velká Británie

Od 4. 7. došlo k uvolnění některých opatření, mezi nimi bylo umožněno znovuootevření knihoven. Organizace Propojené knihovny (Library Connected), sdružující knihovny v Anglii, Walesu a Severním Irsku, se věnuje i doporučením pro bezpečné otevření knihoven.²⁰ Na první místo klade bezpečí zaměstnanců, zároveň však vidí nutnost funkčnosti knihoven s ohledem např. na ohrožené skupiny, které se uzavřením knihoven staly ještě izolovanějšími.²¹ Podle seznamu plánu otevření knihoven ve Velké Británii většina knihoven plánovala otevření právě v průběhu měsíce července, v naprosté převaze však v režimu „click & collect“. Knihovny mají vybavené výpůjční pulty plastovými zástěnami, na zemi jsou graficky znázorněny odstupy, a snaží se tak být maximálně „covid-bezpečnými“ (s plným vědomím, že zcela „covid-bezpečné“ být nemohou).^{22, 23} V 75 stránkovém návodu pro znovuootevření knihoven se organizace věnuje velmi detailně zapojení zaměstnanců (kdo by měl i nadále zůstat doma), způsobu dodržování sociálního distancování na pracovišti, bezpečnému kontaktu s uživateli, osobní ochraně nebo úklidu prostor. Tento dokument je natolik detailní, že může být základem pro vytváření nejen manuálů pro znovuootevření knihoven, ale i pro napsání nebo aktualizaci krizových plánů pro případné další vlny nákazy.²⁴

¹⁹ Ministero per i beni e le attivita culturali e per il turismo. Aggiornamento linee guida a seguito delle ultime indicazioni del Documento del Ministero della Salute Direzione Generale della Prevenzione Sanitaria 0017644-22/05/2020. 29. května 2020 [cit. 9.6.2020] [pdf]. Dostupné z www: http://www.saf-icpal.beniculturali.it/wp-content/uploads/2020/04/Aggiornamento-linee-guida_maggio-giugno-2020.pdf.

²⁰ Library Connected. Library service recovery toolkit [word]. Version 3/09.07.20 [cit. 24.7.2020]. Dostupné z www: <https://www.librariesconnected.org.uk/resource/service-recovery-toolkit-2020-word>.

²¹ HUNTER, Isobel. Safety first: the recovery of library services [online]. *Libraries Connected*, May 12, 2020 [cit. 21.7.2020]. Dostupné z www: <https://www.librariesconnected.org.uk/news/safety-first-recovery-library-services>.

²² When and how will public libraries reopen in England? [online]. *Public Libraries News* [cit. 21.7.2020]. Dostupné z www: <https://www.publiclibrariesnews.com/about-public-libraries-news/coronavirus-public-library-ideas-and-responses/when-and-how-will-public-libraries-reopen-in-england>.

²³ ANSTICE, Ian. Covid-safer: at least five-sixths of library services will have a physical service operating by the end of July [online]. *Public Libraries News*, July 19, 2020 [cit. 21.7.2020]. Dostupné z www: <https://www.publiclibrariesnews.com/2020/07/covid-safer-at-least-five-sixths-of-library-services-will-have-a-physical-service-operating-by-the-end-of-july.html>.

²⁴ Library Connected. Library service recovery toolkit [word]. Version 3/09.07.20 [cit. 24.7.2020]. Dostupné z www: <https://www.librariesconnected.org.uk/resource/service-recovery-toolkit-2020-word>.

→ Belgie

Výjimečný postup nastal ve vlámské části země, kde oproti ostatním zemím knihovny zůstaly naopak otevřené, neboť byly vyhodnoceny jako základní služba. Došlo však k omezení jejich služeb na vyzvedávání rezervovaných dokumentů. Bezpečnostní rada Belgie vyhlásila za možné datum opětovného otevření knihoven (nejen pro vyzvedávání dokumentů) 18. 5., Vlámská knihovnická asociace pak rozpracovala harmonogram postupného otevírání knihoven. K plnému otevření knihoven bez omezení došlo 1. 7. 2020.²⁵

→ Dánsko

V zemi naopak došlo 11. 3. 2020 po oznámení premiérky k uzavření všech veřejných institucí, které se nepovažují za kriticky významné, mezi nimi i škol a knihoven, a to původně na 14 dnů. Došlo tak nejen k zamezení služeb, ale i zaměstnanci zůstali z tohoto rozhodnutí doma (s hrazením plného platu).²⁶ Dne 13. 5. uveřejnilo dánské Ministerstvo kultury instrukce pro znovuotevření knihoven. Mohly opět plně otevřít, poskytovat absenční služby, ale umožňovat i prezenční studium (předpokladem je vždy samozřejmě podřízení se případným vládním nařízením ohledně sociálního distancování apod.). Znepřístupněny však byly počítače a tiskárny²⁷, a to až do 22. 7.²⁸

→ Norsko

Knihovny zde byly uzavřeny 13. 3., k povolení znovu je otevřít došlo v průběhu května. Přesné termíny byly na jednotlivých provozovatelích. Dlouho očekávané otevření hlavní veřejné knihovny v Oslo, kterou si Norové nadělili ke 100. narozeninám, proběhlo se zpožděním až 18. 6. Norská knihovnická asociace vydala doporučení, jak knihovny otevřít.

→ Francie

Návrat k běžnému provozu je naplánován velmi pomalý. Knihovny jsou ve velmi omezené míře otevřeny od 11. 5. (vyzvedávání knih s omezením přítomnosti na maximálně dvě osoby najednou). Teprve v září byly povoleny návštěvy knihoven i skupinám uživatelů (výjimkou jsou maximálně desetičlenné skupiny žáků ve věku 6–10 let, které mohou knihovny navštěvovat již od května).²⁹ Knihovně a jejich provozu v souvislosti s infekcí se věnuje vytvořená webová stránka *Biblio-covid*, která vznikla díky spolupráci různých francouzských knihovnických asociací. V červenci se knihovny nacházely ve třetí fázi uvolnění restrikcí z celkem čtyř. Kromě doporučených způsobů dezinfekce různých druhů povrchů je však webová stránka téměř prázdná.³⁰

→ Nizozemsko

Knihovny se mohly částečně vrátit ke svým službám od 11. 5., bez omezení fungovaly až od 1. 7., i když stále za podmínky dodržení sociálního distancování.

KLÁRA RÖSSLEROVÁ | Klara.Rosslerova@ff.cuni.cz

Foto: autorka

²⁵ NAPLE. Public libraries in Europe and COVID-19. July 15th, 2020 [cit. 24-07-2020] [pdf]. Dostupné z [www: https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf](https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf).

²⁶ LAUERSEN, Christian. Coronavirus and libraries. In *The Library Lab*. March 14, 2020 [cit. 24.7.2020] [online]. Dostupné z [www: https://christianlauersen.net/2020/03/14/coronavirus-and-libraries-staying-safe-and-staying-relevant/](https://christianlauersen.net/2020/03/14/coronavirus-and-libraries-staying-safe-and-staying-relevant/)

²⁷ LAUERSEN, Christian. Official guidelines for reopening of the Danish libraries. In *The Library Lab*. May 23, 2020 [cit. 24.7.2020]. [online]. Dostupné z [www: https://christianlauersen.net/2020/05/23/official-guidelines-for-reopening-of-the-danish-public-libraries/](https://christianlauersen.net/2020/05/23/official-guidelines-for-reopening-of-the-danish-public-libraries/).

²⁸ NAPLE. Public libraries in Europe and COVID-19. July 15th, 2020 [cit. 24-07-2020] [pdf]. Dostupné z [www: https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf](https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf).

²⁹ NAPLE. Public libraries in Europe and COVID-19. July 15th, 2020 [cit. 24-07-2020] [pdf]. Dostupné z [www: https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf](https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:55d18a18-f4e6-40a9-86a7-9d67994f087c/european-library-services-during-covid19---part-two-may---july-2020.pdf).

³⁰ Biblio-covid: site ressource pour accompagner le déconfinement en bibliothèque [online]. [cit. 24-7-2020]. Dostupné z [www: http://www.biblio-covid.fr/](http://www.biblio-covid.fr/).

Téma

Dopad koronavirové situace na knihovny

Pohled z Britských ostrovů

Když byly během března v celé zemi knihovny všech typů dočasně uzavřeny, řekla mi jedna studentka matematiky, že jí knihovna vůbec neschází. Možná, že knihovny scházely jen málo lidem. Naproti tomu zavření kadeřnictví způsobilo, že mnozí z těch, kteří denně sledovali televizní zprávy, se bavili pozorováním délky vlasů politiků.

Pravidla týkající se pandemie koronaviru nevyhnutelně mají vliv i na knihovny (<https://www.bbc.co.uk/news/uk-england-51950115>). British Library uzavřela své budovy v Londýně i v Boston Spa, ale dále umožňovala omezený přístup online (<https://www.bl.uk/news/2020/march/coronavirus>).

Během léta se knihovny postupně otvíraly. Jejich budovy a služby byly přizpůsobeny zdravotním předpisům. Dovoleno počet uživatelů v prostorách se snížil a někde musejí uživatelé být předem objednáni, v některých knihovnách i třeba jenom pro vrácení knihy. Hodiny, kdy je knihovna otevřena, byly většinou zkráceny. Doby, kdy byla veřejná knihovna přístupná od 9.00 do 20.00, a to šest dní v týdnu, jsou už dávno za námi! Například naše místní veřejná knihovna je otevřena pouze od 10.30 do 14.30 hodin.

Společenský odstup (podle současných předpisů jeden až dva metry) je umožněn přemístěním nábytku a řízení nápisy na podlaze, kde a kterým směrem se smí chodit. Pro omezení osobního kontaktu bývají otevřeny jenom některé části knihoven. Osobní kontakt mezi uživateli a knihovníky nahrazují digitální technologie, které však zatím nejsou plně vyzkoušené. Uživatelé i knihovníci usilují o to, aby jejich vztah zůstal kladný, i když se některé metody změnily.

Reorganizace má vliv na zaměstnance. Někteří dočasně vykonávají práci z domova. Očekává se, že se zase do knihovny vrátí, ale je možné, zhorší-li se situace, že třeba přijdou o zaměstnání.

Knihovnická organizace CILIP pravidelně shrnuje informace o současné situaci a pomáhá knihovně hledat rovnováhu mezi zdravotními předpisy a čtenářskými potřebami a právy (<https://www.cilip.org.uk/news/507342/CILIP-Policy-Statement-on-COVID-19-civil-liberties-and-professional-ethics.htm>; <https://www.cilip.org.uk/news/506793/COVID-19-Guidance-for-School-Libraries.htm>). Zdravotní předpisy očekávají od uživatelů, že budou mít na tváři roušku, že budou dodržovat odstup, pohybovat se v knihovně podle značených cest, umývat si ruce a používat nabízené dezinfekční prostředky.

Jedním z následků změn jsou finanční problémy spojené s reorganizací. Protože jsou už stejně několik let podfinancovány, nečeká asi knihovny na Britských ostrovech slibná budoucnost. Ekonomické změny způsobené pandemií koronaviru nejenom v knihovnách hrozí růstem nezaměstnanosti. Knihoven bude ubývat a také bude méně knihovníků. Tradiční služba uživatelům se zhorší.

Dlouhodobě se dají očekávat i další změny týkající se samotné podstaty práce s informacemi. Zatím se o nich málo ví a doufejme, že se na ně odborníci podívají.

Přesun od četby knih k internetovému vyhledávání vede k novému postoji k informacím. Četbu logicky a esteticky podávaných velkých celků nahrazuje vpisování zlomků do internetových škatulek. K třídění hesel se místo klasifikace používá abeceda. Jsou to metody rychlé, ale navádějící k povrchnímu porozumění.

SYLVA ŠIMSOVÁ | simsova@simsova.co.uk

Mimořádná opatření s vlivem na úpravy a rozvoj služeb

(výsledek dotazníkového šetření)

Bezprecedentní doba epidemie nemoci COVID-19 nám v Univerzitní knihovně Ostravské univerzity umožnila prověřit naše služby a vyzkoušet si dělat je jinak. Pomocí dotazníku jsme se rozhodli zmapovat, jak efektivně umíme propagovat své služby, jak rychle a flexibilně jsme reagovali na změněné potřeby svých uživatelů a jaké odezvy se nám od nich dostalo.

PRVOTNÍ OMEZENÍ

Budova knihovny a všechny její fakultní studovny byly návštěvníkům uzavřeny od 12. 3. 2020. Služby jsme však poskytovali i nadále – všem studentům jsme zaslali e-maily s odkazy na elektronické verze objednaných dokumentů, které se už nedaly vyzvednout (s tím velice pomohl Bookport a nově zpřístupněný Kramerius). O měsíc později, 20. 4., začaly být poskytovány výpůjční služby na základně předchozího objednání s bezkontaktním předáním.

Univerzitní prostředí si žádá také odlišný přístup k šíření informací. Všichni studenti univerzity tak byli hromadně informováni o změnách v knihovně, které vládním nařízením nastaly. Bylo tedy jednoduché oslovit uživatele s aktuálními nabídkami elektronických zdrojů nebo je později informovat o uvolňování restrikcí.

NOVINKY VE SLUŽBÁCH I PŘÍSTUPECH

Kromě bezkontaktního půjčování knih byly zavedeny i další novinky. Ať už třídní karanténa knih vrácených přes bibliobox, nebo tzv. „tisk to go“, služba, která studentům chyběla, když byly zavřené i studovny s reprografickými službami. Samozřejmostí bylo také placení poplatků výhradně bezkontaktními způsoby.

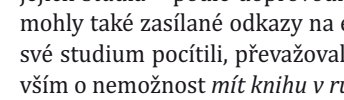
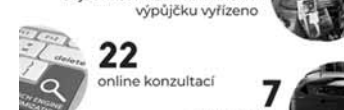
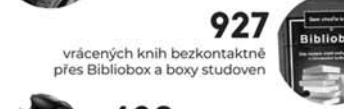
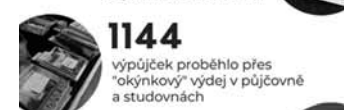
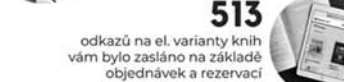
Studentům jsme bezplatně poskytovali také osobní konzultace, které byly zaměřeny na efektivní vyhledávání informací nebo na správné citování. Vzhledem k nemožnosti osobního setkávání byly konzultace, běžně nazvané *Objednej si knihovníka*, improvizovaně převedeny do elektronické pošty nebo realizovány přes MS Teams. Takto „na dálku“ bylo provedeno celkem 22 online konzultací.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Šetření mělo zajistit zpětnou vazbu o úspěšnosti propagace našich služeb, efektivitě public relations na sociálních sítích, míře využití nově zavedených služeb i celkové informační gramotnosti uživatelů. Bylo totiž nasnadě, že v dobách omezení nastal ideální čas na seznámení s elektronickými informačními zdroji nebo na prohloubení dovedností při práci s nimi.

Průzkumu se nakonec zúčastnilo 414 respondentů z řad studentů Ostravské univerzity, z nichž mnozí využili také možnosti textové odpovědi u otevřených otázek. Tyto podněty budou využity při úpravách a rozvoji služeb knihovny.

Průměrně 37 % respondentů využívalo e-knihy během studia z domova, necelých 30 % respondentů umí využívat univerzitní nástroj EDS (EBSCO Discovery Service) k vyhledávání elek-

Knihovna za časů korony. In: Facebook.com [online]. Ostrava: Univerzitní knihovna Ostravské univerzity, 2020, 2020-05-14 [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/knihovnaOU/photos/a.126661937343908/4043691022307627/?type=3&theater>.

tronických článků a oblíbený je také citační manažer CitacePro, který během vládních opatření využilo dokonce 58 % respondentů. Přístup k manažeru CitacePro – stejně jako k dalším online nástrojům – mají studenti zdarma.

Zjistili jsme, že komunikace s uživateli není problém, protože více než tři čtvrtiny respondentů se dozvěděly o změnách právě z e-mailové korespondence knihovny a téměř polovina reagovala také na novinky na webových stránkách.

Vysoká byla spokojenost se službami knihovny v době mimořádných opatření; pouze 3 % respondentů spokojena nebyla, přičemž důvodem byla zejména nedostupnost e-verze konkrétního dokumentu, který respondenti právě potřebovali ke studiu.

Zajímavé bylo pro nás rovněž zjištění, že přibližně polovina respondentů si během studia vůbec poprvé vyzkoušela práci s elektronickými zdroji (ať už to bylo používání e-knih, vyhledávání článků v databázích nebo procházení elektronických časopisů). Tato dovednost se cení, a proto bylo shledáno pozitivním, že si čím dál více uživatelů rozšiřuje své zkušenosti s elektronickými nástroji, i když někteří tak činili „z donucení“, protože jim zkrátka nic jiného nezbyvalo.

Překvapivá i příjemná byla informace, že uzavření knihovny u 61 % respondentů neznamenovalo negativní ovlivnění jejich studia – podle doprovodných textových odpovědí lze soudit, že z valné části tomu napomohly také zaslání odkazy na elektronické verze dokumentů. U těch respondentů, kteří vliv na své studium pocítili, převažoval jistý diskomfort kvůli absenci tištěných knih. Jednalo se především o nemožnost *mít knihu v ruce, listovat v ní, snáze s ní pracovat a vyhledávat v ní*.

ADAPTABILITA KNIHOVNY I UŽIVATELŮ

Závěrem lze říci, že knihovna prošla nelehkým obdobím mimořádných opatření se ctí. Tak jako naši respondenti byli nuceni naučit se pracovat s novými nástroji, i my jsme byli donuceni k procvičování flexibility, obratnosti a schopnosti improvizovat, ale též k soudržnosti, opatrnosti a vstřícnosti.

Jednu z odpovědí na závěrečnou otevřenou otázku uveřejňuji: *Velmi oceňuji aktivní, otevřený a tvůrčí přístup jak zaměstnanců knihovny, tak univerzity celkově. Bylo nepřehlédnutelné, jak se nám všemi možnými prostředky snažili studium od stolu usnadnit*. Jméno naší knihovny a všech jejích pracovníků za všechny podněty a odpovědi respondentů děkujeme.

JAN HRADIL | jan.hradil@osu.cz

Mgr. Jan Hradil je zaměstnancem Univerzitní knihovny Ostravské univerzity, kde působí čtvrtým rokem. Původně byl pracovníkem služeb v oddělení Studovny časopisů, později začal pracovat i jako lektor informačního vzdělávání. Zaměřuje se zvláště na efektivní vyhledávání informací uživateli, učí studenty vyhledávat zdroje do svých závěrečných prací na pravidelných Infolekcích, které se konají vždy v březnu a listopadu. K tomu funguje i jako poradce „na objednání“ na „face to face“ konzultacích.

Library advocacy v praxi

V závěrečné 6. části tohoto cyklu o library advocacy si představíme nejrůznější typy metod, nástrojů a kampaní, které jsou nedílnou součástí tohoto konceptu. Ukážeme si, jaký nejnvhodnější postup při tvorbě kampaně zvolit, a také vám představíme příklady dobré praxe ze zahraničních knihoven.

Praktická realizace library advocacy sehrává v prosazování zájmů knihovny klíčovou roli, protože zvyšuje obecné povědomí o knihovně a zviditelňuje hodnoty, které knihovna přináší uživatelské komunitě. Metodologická doporučení American library association (ALA), jsou v tomto ohledu velmi variabilní, protože zohledňují jedinečnost a individuální postavení každé knihovny (ALA, 2018).

Metodické zajištění kampaně

V praxi zahraničních knihoven se metodické zajištění poskytuje organizacemi IFLA a ALA v rámci projektu *Campaign for the world's libraries*. Tento projekt poskytuje podporu knihovnickým asociacím i knihovnám samotným; aktuálně jsou do něj zapojeny knihovny z téměř 30 zemí. Jedním z výstupů činností tohoto projektu je definice vhodného postupu pro tvorbu kampaně. Pro vhodnou koncepci se doporučuje stanovit záměry a cíle, určit odpovídající cílovou skupinu, vytvořit vzkaz, identifikovat úkoly, vyhledat vhodné zdroje, distribuovat vzkaz mimo knihovnu a celý postup vyhodnotit (ALA, 2018).

Tipy pro vaši knihovnu

• Storytelling (USA)

Hlavním smyslem storytellingu je *popis sociální nebo kulturní aktivity pomocí vyprávění příběhu* (ALA, 2018). ALA doporučení této aktivity zdůvodňuje tvrzením, že nejlepším tvůrcem obsahu není knihovna sama, ale její příznivci. Do metody lze zahrnout širokou škálu oblastí, ať už jde o praktický přehled doporučení k používání knihovny z pohledu uživatele nebo o reakci na

konkrétní události týkající se knihovny (ALA, 2012). Silný příběh o pozitivním vlivu knihovny na uživatele se považuje za vhodný nástroj pro obhajování jejích činností. Konkrétní příběh může být silným svědectvím o hodnotách, které knihovna vytváří (ALA, 2012). Jedním ze způsobů pro zachycení příběhů je výzva směrem k uživatelům, aby písemně vyjádřili způsob, jakým jim knihovna pomohla.

• Library value calculator (USA)

Tvůrcem tohoto nástroje je Massachusetts Library Association. Jde o webovou aplikaci, kterou lze integrovat do webových stránek knihovny. Poskytuje uživatelům nový pohled na ekonomické hodnoty, které knihovna vytváří. Díky tomuto nástroji lze názorně demonstrovat, jakým způsobem knihovna šetří peníze svým uživatelům. Podrobnější informace o tomto nástroji naleznete na webu <https://www.maine.gov/msl/services/customcal.htm>.

• Library advocacy day (USA)

Smyslem této akce je nábor nových podporovatelů, popř. udržování kontaktů se stávajícími. Obsahem bývají různé typy workshopů na téma legislativní agendy a rozpočtu. Následná debata se týká volby vhodné strategie pro další plánování knihoven.

Významným aspektem této kampaně je sjednocenost. Zástupci New York Library Association kladou důraz na sjednocení činnosti knihoven v této oblasti s cílem maximalizovat dopad svého snažení na legislativní proces. Kampaně může být spojena se setkáním se zřizovatelem.

Vhodným obsahem těchto sdělení je přínos knihovny pro uživatelskou komunitu (Mohawk Valley Library System, 2017).

• Library snapshot day (USA)

V rámci této kampaně jde o detailní zmapování jednoho dne běžného provozu v knihovně. Jedná se o jednoduchý způsob, jak zviditelnit činnosti knihovny. Dopadem této akce je otázka: *Co by se stalo, kdyby tento den byla knihovna uzavřena?* Vhodným obsahem mapování jsou výpovědi uživatelů, vytváření detailní statistiky a fotodokumentace. Důležité je veškeré získané údaje prezentovat formou přehledné infografiky na webu nebo sociálních sítích. Těmito materiály lze také doplnit formální podklady předkládané zřizovateli.

Celý nápad vychází z iniciativy *Libraries Transform Lives Task Force*. Cílem bylo najít nevhodnější způsob, jak prokázat hodnotu knihoven osobám s rozhodovací pravomocí a obecně zvýšit veřejné povědomí o knihovně. K tomuto účelu se vytvořila 40členná pracovní skupina. Kampaně byla modelována na základě pravidelného brainstormingu členů pracovní skupiny. Za hlavní výhodu považují její tvůrce jednoduchou implementaci.

Konkrétní ukázky realizace

• Fabulous finds (Austrálie)

Australské knihovnické sdružení Australian Library and Information Association (ALIA) uspořádalo kampaně na hledání překvapivých nálezů v kolekcích knihoven. Hledání probíhalo mezi všemi typy dokumentů a účastnila se ho uživatelská komunita za pomoci knihovníků. Uživatelé byli poté vyzváni, aby název a fotografii nalezeného titulu sdíleli na sociálních sítích.

ALIA chtěla touto kampaní zpopularizovat knihovní fondy a upozornit na zajímavé artefakty. Šlo o tříměsíční výzvu, během které uživatelé sdíleli své poznatky na sociálních sítích opatřené tagem #fabulousfinds. Seznam byl mediálně upraven a zveřejněn v rámci *Dne knihoven* (ALIA, 2009).

• Books, that makes you feel good about life (Austrálie)

Tato akce je opět počinem australské profesní organizace ALIA. Jedná se dvouměsíční kampaně, jejímž účelem bylo zapojit uživatelskou komunitu do hledání knih, které působí pozitivně na lidskou psychiku. ALIA v této iniciativě vycházela z odborných studií, které dokládají úspěšnou spolupráci knihoven s profesionály z oblasti duševního zdraví. Seznam 320 titulů byl zveřejněn v rámci Světového dne duševního zdraví (ALIA, 2010).

• Keep public libraries free (Nový Zéland)

Tuto kampaně zorganizovala novozélandská profesní organizace s názvem Libraries Aotearoa, která zaštiťuje všechny typy místních knihoven. Smyslem této kampaně bylo upozornit na možná rizika zavedení poplatků ve veřejných knihovnách.

Šlo o navázání na dlouhodobou kampaně organizace LIANZA, která si kladla za cíl podpořit zákon o veřejných knihovnách. Jejím obsahem bylo kontaktování zástupců parlamentu formou pohlednic od uživatelské komunity. V rámci kampaně byla také vypracována doporučení pro efektivní argumentační strategii veřejných knihoven. Přestože kampaně nedosáhla požadovaného výsledku v legislativní oblasti, přinesla knihovnám širokou veřejnou podporu. Ukázala, že většina tamějších obyvatel věří v důležitost místních knihoven a bezplatných služeb, které poskytují (*Library and Information Association of New Zealand Aotearoa*, 2018).

• S. U. R. E. (Singapur)

Kampaně S. U. R. E. realizovala organizace National Library Board v Singapuru. Název je akronymem čtyř hesel, která kampaně doprovází: Source (*Zdroj*),

Understand (*Porozumění*), Research (*Výzkum*), Evaluate (*Vyhodnocení*) (National Library Board, 2018). Jde o rozsáhlou kampaň propagující informační gramotnost. Vznikla z iniciativy Národní knihovnické rady, která dlouhodobě propaguje důležitost rozpoznávání relevantních informací, proto je zaměřena hlavně na boj s falešnými zprávami.

Kampaň se soustředila na více cílových skupin, např. studenty, rodiče, učitele a také širokou veřejnost. Pro každou cílovou skupinu byl vytvořen speciální program, pomocí kterého se do kampaně mohla zapojit. Studenti se zapojili prostřednictvím škol, v kterých probíhaly aktivity spojené s vyhledáváním a následným vyhodno-

cováním informací. Rodiče a učitelé byli seznámeni se způsoby, jakými mohou informační gramotnost předávat mladším generacím. Na nejširší veřejnost se působilo prostřednictvím sociálních sítí.

MARIKA HRUBÁ | hruba@fss.muni.cz

Pozvání do kurzu

Pokud vás některé z témat library advocacy zaujalo a rádi byste se o něm dozvěděli více, neváhejte navštívit e-learningový kurz Úvod do library advocacy pro veřejné knihovny, který je pro vás trvale zpřístupněn na portále Kurzy.knihovna.cz.

POUŽITÁ LITERATURA:

- Advocacy Action Plan Workbook. In: *American library association* [online]. Chicago: ALA Advocacy Institute, 2018 [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/advocacyinstitute/Advocacy%20Action%20Plan%20-%20revised%2001-09.pdf>.
- Fabulous Finds. *Australian Library and Information Association* [online]. Deakin: ALIA, 2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.alia.org.au/media-releases/top-10-list-fabulousfinds>.
- HRUBÁ, Marika. *Využití nástrojů library advocacy k prosazování zájmů vysokoškolských knihoven: návrh aplikace pro fakultní knihovny Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2018. 128 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Krčál, DiS.
- Customization of the Library Use Value Calculator [online]. *Maine State Library*. Maine: Maine State Library, 2020 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.maine.gov>.
- Library Snapshot Day at Rio Rancho Public Libraries. In: *Hitchhiker: For New Mexico Librarians* [online]. Santa Fe: New Mexico State Library, 2013 [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <http://hitchhiker.nmstatelibrary.org/library-snapshot-day-rrpl/>.
- Library value calculator. In: *American library association* [online]. Chicago: ALA, 2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: http://www.ala.org/advocacy/advleg/advocacyuniversity/toolkit/makingthecase/library_calculator.
- Mohawk Valley Library System. *Mohawk Valley Library System* [online]. New York: Serving public libraries in Fulton, 2017 [cit. 2020-09-01]. Dostupné z: <https://www.mvls.info/>.
- S.U.R.E. In: *National Library Board* [online]. Singapore: National Library Board, 2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <https://www.schoolbag.edu.sg/story/are-you-sure-this-is-real>.

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Dopad koronavirové situace na knihovny v ČR**
 - online nástroje komunikace
- **Knihovny v novém**
 - Městská knihovna Sokolov
 - Krajská knihovna Vysočiny, Havlíčkův Brod
- **Knihovna Ústavu mezinárodních vztahů Otto Picka**
- **Rozhovor s P. Kárníkem, ředitelem MĚK Kolín a nově zvoleným senátorem**
- **Přístupné webové stránky – příručka pro knihovny**
- **Knihovní maskoti a skřítki**
- **O tradičním setkání Co venkovské knihovny umějí a mohou 2020** a další materiály.

Věříme,
že zůstanete
našimi čtenáři!

Inspirace

Role romského asistenta v Knihovně města Ostravy

Veřejné knihovny v současnosti slouží nejen jako kulturní instituce nabízející výpůjční a informační služby čtenářům a návštěvníkům knihoven, ale také jako centra vzdělávání, volnočasových aktivit a setkávání. Jsou v tomto jedinečné – otevřené všem bez ohledu na sociální status nebo věk, současně jsou schopny poskytovat služby přímo na míru různorodým sociálním skupinám.

Knihovna města Ostravy (dále jen KMO) díky ústřední knihovně a 28 pobočkám zajišťuje své služby napříč územím statutárního města Ostravy. Pobočky se nacházejí jak na sídlištích v panelových zástavbách, tak v okrajových částech města. Tři jsou v bezprostřední blízkosti vyloučených lokalit, čtvrtá je přímo v ní. Tyto pobočky v rámci dopoledních školních vzdělávacích aktivit navštěvují také děti ze sociálně slabých rodin.

Zkušenosti s romskou menšinou

KMO má již dlouholetou zkušenost s aktivitami pro romskou menšinu díky projektu *Romaři Kereka*, který vznikl v roce 2006 v pobočce Vítkovice. Od počátku bylo jeho cílem setkávání majority s minoritou, vybudování pobočky s romistickým fondem a periodiky, přizpůsobení dopoledních aktivit potřebám čtenářů a návštěvníků pobočky. Postupem let v rámci Ostravy docházelo k demografickým změnám a značná část romských rodin se v rámci města přestěhovala do jiných městských obvodů. Např. pobočka Kunčičky je v centru tohoto městského obvodu, kde naprostou většinu obyvatel tvoří romské rodiny. Knihovna sídlí v budově společně s nízkoprahovým centrem. Významnou lokalitou s větší koncentrací romských obyvatel je městská část Přívoz. Romské děti žijící v této lokalitě navštěvují ve větší míře Základní školu (ZŠ) Gebauerova s detašovaným pracovištěm na ulici Ibsenova.

Pobočka Přívoz s výše jmenovanou školou spolupracuje v rámci dopoledních vzdělávacích

Foto: Knihovna města Ostravy, pobočka Přívoz

akcí pro děti. Knihovnice připravují lekce informační výchovy a besedy šité dětem na míru. Uvědomují si, že pro děti je nemožné 45 minut sedět a poslouchat výklad. Každá lekce informačního vzdělávání a beseda je prokládána interaktivními prvky, čtením, promítáním, hledáním informací v knihách, soutěžením apod.

V pobočce Vítkovice je pro větší žáky připravena beseda o historii Romů, kultuře a osobnostech s názvem *V dlaních vepsáno*. V romských dětech posiluje pocit sounáležitosti s jejich historií a původem, hrdost, že mohou před spolužáky z majority ukázat své kořeny. Někteří se teprve prostřednictvím této besedy seznámí s tím, co to je být Romem. Ze zkušeností víme, že děti jsou po besedě rády, že se o nich někdo baví opravdu jako o Romech. Je pro ně úlevou slyšet, že jako etnikum nejsou nedůležití, že mají svoji historii a slavné osobnosti.

Vytvoření důvěry

Praxe nám ukázala, že dobrým základem pro vytvoření vztahu knihovnice a romského dítěte je důvěra. Romské děti si budují vztah a důvěru o něco déle než děti z majoritní skupiny a v personálním složení knihovny nemají rády časté změny. Samozřejmě se musí určit pevná pravidla, která platí pro všechny děti a která by měla také osazenstvo pobočky vždy dodržovat. Romské děti dokáží být i velice vstřícné, respektující, touží po neustálé komunikaci a pochvale, což v rodinách někdy nenaleznou. Knihovna pro ně představuje jistotu a řád, které jim domov často neposkytuje.

Už před lety se zrodila myšlenka mít v některé ze zmiňovaných poboček KMO romského asistenta, a to se nám povedlo. V roce 2016 jsme navázali spolupráci s panem Milanem Bindatschem, který působí jako asistent na ZŠ Gebauerova a zároveň i jako terénní pracovník pro Ostravu. Dozvěděli jsme se od něj spoustu faktů o historii, ale i o současném životě Romů, pomáhá nám orientovat se a pochopit mentalitu, zvyky a život této menšiny. V Přívoze, kde bydlí a pracuje, zná lokalitu, zná také rodiny, ze kterých děti pocházejí, a tak nám pomáhá řešit některé vzniklé situace – např. pozdní vracení knih, zaregistrování do knihovny, chování v knihovně. Pomáhá nám připravovat aktivity pro děti, pracuje s nimi nebo nám dělá pomocný doprovod při akcích. Mezi dětmi má respekt, ale zároveň jim poradí a pochválí je.

Mezinárodní projekt ISOTIS

Na základě dlouholeté práce s romskými dětmi se pobočky Vítkovice, Daliborova a Přívoz v roce 2019 zúčastnily mezinárodního projektu ISOTIS, který vznikl při Univerzitě v Utrechtu v Nizozemsku; garantem pro Českou republiku byla Masarykova univerzita v Brně, zastoupená výzkumníci Kateřinou Sidiropulu Janků. Do projektu se zapojila řada univerzit napříč Evropskou unií, například Helénská veřejná univerzita z Řecka, Oxfordská univerzita z Velké Británie, Varšavská univerzita a řada dalších. Projekt se zaměřil na inkluzivní a předškolní vzdělávání rodin z menšin žijících ve státech zemí EU.

Cílem projektu bylo ukázat rodičům, že vícejazyčnost je výhodou ve vzdělávání a všem je umožněn rovný přístup ke vzdělání. Pobočky KMO se zapojovaly se svými zkušenostmi z prá-

ce s romskými dětmi, kolegyně mohly některé prvky ze své praxe doporučit při tvorbě aplikace a otestovat spolu s výzkumníci na vzorku rodin s malými dětmi. Na závěr projektu zástupce knihovny Petra Sitárová spolu s Milanem Bindatschem navštívili závěrečné sympozium k projektu, které se konalo v Utrechtu a kde měli možnost před odbornou veřejností ze zúčastněných univerzit prezentovat svou práci a zkušenosti s prací s romskou menšinou.

Na závěr lze shrnout, že pro knihovny, které pracují s romskou menšinou, by byli asistenti určitě užiteční a jejich působení by mělo kladný dopad na vzdělávání romských dětí a mládeže v kultivovaném prostředí knihoven. Žel, situace v současné době je taková, že knihovny jakožto kulturní instituce nemají oficiální status vzdělávací instituce, a tak o peníze na asistenty nemožnou požádat. Asistenta zatím hradíme z prostředků KMO, ale víme, že řada veřejných knihoven takovou možnost nemá.

Tomu, jak vnímá náš romský asistent **Milan Bindatsch** knihovnu a její roli při práci s romskými dětmi a mládeží, je věnován následující rozhovor.

Milane, působíš v KMO jako asistent už čtvrtým rokem. Můžeš se čtenářům trochu představit?

Narodil jsem se v Ostravě, do první třídy jsem nastoupil na běžnou základní školu a tehdy jsem byl ve třídě jediné romské dítě. Odsunuli mě do zadní lavice. Po půl roce mě ze školy poslali do pedagogické poradny a babičce vysvětlili, že pro mě bude lepší, když budu „mezi svýma“. Začal jsem navštěvovat zvláštní školu, po osmé třídě jsem se šel učit kuchařem. Školu jsem ale nedokončil a dlouhou dobu jsem byl na Úřadu práce. Udělal jsem si rekvalifikační kurz sociálního pracovníka v rámci praxe, kterou jsem si našel na ZŠ Ibsenova. Na této škole jsem taky zůstal, asistenta už dělám celkem 14 let. Už od dětství jsem miloval tanec, proto jsem založil i taneční kroužek, který teď vedu čtrnáctým rokem. Mám děti rád, dobře se mi s nimi pracuje, vždycky jsem chtěl hodně dětí – mám jenom dvě, miluji svou práci a nedovedu si představit, že bych dělal něco jiného. Znáám lokalitu a mentalitu obyvatel lokality. Musím nacházet zlatou střední cestu

mezi školou a rodinami dětí. S lidmi vycházím, protože jsem jedním z nich.

Proč jsi přijal nabídku dělat asistenta v knihovně? A co pro tebe knihovna znamená?

Vaše kolegyně knihovnice Lenka mi to nabídla, protože jsme se školou chodili na dopolední lekce a besedy. Oslovila mě, jestli o někom vhodném nevím. Doporučil jsem dceru, chvíli jsem chodil na pobočku Vítkovice a dcera tady na pobočku Přívoz. Dcera potom otěhotněla a já jsem přebíral obě pobočky. Tím, že pracuji ve škole, kde jsou z 99 % romské děti, je pro mě knihovna nesegregovaná, protože spojuje majoritu s minoritou. Pro mě to byla nová zkušenost. Oproti těm, kteří tvrdí, že romské děti jsou nezvládnutelné, nevidím já v ničem překážku. Poznal jsem nové lidi a mám nové kontakty. Díky intervenci knihovny na krajském úřadě teď studuji kurz Sociální pracovník v komunitních službách při Ostravské univerzitě.

Měla by být v něčem spolupráce školy a knihovny intenzivnější?

V současné době podle mé zkušenosti navštěvujeme pobočku v Přívoze velmi často, paní učitelky to považují za velké plus, chtějí do knihovny chodit, všechno, co je pro nás zadarmo, je skvělé a děti se dostanou mimo školu. Děti návštěva obohatí a vidíme to jako kulturní vyžití. Akce, které probíhají dopoledne i odpoledne, jsou dobře připravené a děti mají možnost alespoň tak mít nějakou kulturu. Paní knihovnice jsou k dětem vstřícné a trpělivé. Mám srovnání dvou škol. Děti ze ZŠ Gebauerova, když přijdou do knihovny, dělají si tam úkoly nebo seminární práce, knihovnice jim poradí. Dávám je za příklad na ZŠ Ibsenova, protože zde děti vůbec nevěděly, že v knihovně jsou romské knihy. Ve Vítkovicích vidí police s romskou literaturou, časopisy, noviny. V tom je knihovna jedinečná.

Měly by knihovny využívat romské asistenty tam, kde je potřeba?

Myslím si, že ano, mohou ukázat dalším kolegům,

že to jde. Děti dobře vnímají, že jsem jeden z nich. Když je problém, pomůžu ho vyřešit a děti to chápou jinak, začnou i samotnou knihovnu vnímat jinak. Romské dítě, když přijde do knihovny, stydí se třeba zeptat na knihu. Můj názor je takový, že kniha vzdělává, a když vidím, že dítě něčemu třeba v textu nerozumí (já už to z praxe poznám), tak je „naťuknu“, podám mu pomocnou ruku.

Ještě před koronavirem jsi u nás v knihovně založil dobrovolný kroužek romštiny jak pro dospělé, tak pro děti. Jaký byl záměr?

Založil jsem kroužek, protože vnímám, že děti ztrácejí vlastní mateřský romský jazyk. Pokud mluví špatně romsky, mluví špatně i česky. Když rodiče nebo prarodiče mluvili špatně romštinou složenou z českých, slovenských a maďarských výrazů, mluví dítě potom špatně i česky. Ve škole dělá zbytečné chyby. Děti, které mluví čistě romsky, mluví i hezky česky, mají ve škole lepší výsledky, více chápou. V tomto případě je dvojazyčnost velkou výhodou. Nechci, aby se na romský jazyk a na kulturu zapomnělo. Když se řekne Rom, tak aby se jen neříkalo, že umí tančit a zpívat, ale taky že jejich předkové byli kováři, že každá ta rodina něco uměla, měla řemeslo a podle toho patřila i k náležitě kastě. V současné době na Ostravsku jsou Romové tak pomíchaní, že už neví, kam patří. Líbí se mi, že beseda o Romech v pobočce Ostrava-Vítkovice má u dětí ohlas. Mně se líbí, že to je i pro majoritu, kterou to může vzdělávat. Učíme se o české historii, ale o historii Romů se v dějepise neučí. Bylo by to ale fajn. Lidé si jen přečtou něco na internetu, ale tam není o nás všechno správně, s tím se hodně setkávám a lidem to vyvracím.

Je něco, co bys chtěl vzkázat knihovníkům a romským asistentům napříč Českou republikou?

Vzkazuji: Mějte pevné nervy, do budoucna se vše zlepší, neházejte flintu do žita. Pořád jsou to děti, nevzdávat se!

PETRA SITÁROVÁ | sitarova@kmo.cz

Bc. Petra Sitárová, v současnosti vedoucí knihovnického obvodu I v KMO, dříve pracovala v oddělení pro děti a mládež. Pod její knihovnický obvod spadají dvě pobočky, které navštěvují romské děti. Tyto pobočky mají dlouholeté zkušenosti s prací s romskými dětmi a mládeží, zaměřují se na jejich vzdělávání a volnočasové aktivity. Velmi se jim osvědčila spolupráce s romským asistentem. Podle názoru autorky by bylo přínosné dostat romské asistenty do knihoven.

Kreativní centra Městské knihovny v Praze

Část 2: „Pilka a vrtačka“

Ve druhé části našeho kreativního miniseriálu zavítáme na Smíchovskou náplavku, kde jsme v červnu 2020 otevřeli v „kobce číslo 16“ sousedskou dílnu DOK16. Tenhle příběh je trochu punkový – stejně jako tahle „pobočka“ sama o sobě. Je totiž opravdickou „knihovnou bez knih“.

Příběh šťastné shody okolností

Je to příběh, kterému nechybí trocha černého humoru, sebemrskáčství, náhody a šťastných konců. Tak snad mi odpustíte i lehkou spisovatelskou nadsázku. Bylo to někdy v zimě, kdy nám do knihovny přišla prosba o vyplnění dotazníku, který měl zkoumat komunitní život v okolí pražské náplavky. Než mail propadl naším sítím a než se dostal ke správnému člověku, který napsal, že samozřejmě moc rádi pomůžeme, dostali jsme lakonickou zprávu, že na to hodně spěchali a že ten průzkum už mají hotový. Museli pracovat asi i v noci... Ale pozvali nás na setkání, kde se měly výsledky prezentovat společně s vizí nového pojetí pražských náplavek.

Na průzkum vůbec nedošlo, nicméně jsme se dozvěděli, že náplavky čeká rekonstrukce (chystala se ona pověstná oka) a že noví nájemci budou mít nové podmínky. Tehdy jsem zastříhal ušima – hledají se noví nájemci?

Po prostudování podmínek (bylo potřeba splnit alespoň jednu ze tří podmínek: podpora komunitního života, rozvoj řemesel nebo autentický turistický ruch) se zrodil plán. A tak jsem napsal email, jestli by třeba v jedné z kobek (tak se nazývají prostory na náplavce) nechtěli knihovnu. Dva dny trvalo, než přišla odpověď, kterou jsme nečekali: *Rozhodně chceme, kdy se sejdem?* Z dotazu „jen aby se neřeklo, že jsme něco prošli, ale nečekáme, že by z toho něco vyšlo“ se najednou stala reálná věc.

Plán s jasnými konturami

Sešli jsme se a naše plány dostaly jasnější obraz. Proč v té kobce neudělat makerspace? Najednou jsme splňovali dvě ze tří podmínek – a naše vyhlídky se ještě zlepšily. V původních plánech jsme počítali s moderními technologiemi, ale přece jenom, kobky jsou v zemi, u vody a jemná elektronika by se tam necítila dobře – a navíc v té době začal i příběh Suterénu, takže nakonec z toho vyplynulo, že bychom se soustředili na ruční práci. Vznikl tak projekt řemeslné dílny, která se zejména soustředí na práci se dřevem, ale částečně i na papír a kůži. Prošli jsme schvalovacím kolečkem, dostali zelenou a začali s přípravami.

Pokud v téhle chvíli hledáte konkrétní radu, nedostanete ji. Bylo to celé obrovské štěstí, trocha drzosti a hlavně fakt, že jak knihovna, tak i pražské náplavky mají stejného zřizovatele, takže to celé šlo relativně snadno.

Možná zajímavější pro vás bude koncept celého prostoru – na rozdíl od jiných knihoven jsme nechtěli vytvářet designovou knihovnu, se kterou se nesmí hnout. Už i proto, že jsme stavěli na zelené louce a do poslední chvíle jsme nevěděli, jestli to za měsíc nebudeme nějak zásadně měnit. Vzhledem k lokaci, která je dosti „hipster-ská“, jsme se rozhodli to udělat taky „hipstersky“. Za tím stála jediná věc – udělat službu pro lidi. Místo, které vznikne společnou prací, místo, které si uživatelé dotvoří sami.

Foto: archiv MKP – Pavel Kilkar

Tuhle myšlenku jsme propojili s myšlenkou „druhého života věcí“. Nechtěli jsme pouze nabízet workshopy nebo prostor, kde si lidé mohou své věci opravit a renovovat, ale i celý prostor takovým způsobem postavit, aby to nebyla jen póza, ale aby tak fungovala celá knihovna.

V základu jsme knihovnu vybavili vyřazeným nábytkem z knihovny, který by jinak skončil na skládce. Jen na prosbu architekta jsme jej nabarvili na černo, aby ladil s prostorem a jeho představou. Část jsme pak vyrobili na místě (truhlářské ponky nebo knihovní pult) a část v současné době vyrábí uživatelé v rámci workshopů *Dotvoř DOK!*

Remeslnická dílna s knihami

Co tedy lze v DOK16 najít? Jednak plně vybavenou truhlářskou dílnu. Jsou zde k dispozici nejenom ruční nástroje (pilky, dláta, kladívka atd.), ale i menší elektrické nářadí (pilky, hoblíky, brusky) a velké stroje (pokosová pila, stojanová vrtačka, soustruh...). Vybavení jsme vybírali jednak tak, aby umožnilo práci začátečníkům, jednak tak, abychom nabídli stroje, které nemůže mít každý doma, ať už kvůli financím, nebo kvůli prostoru. Další část pak tvoří prostor pro drobnější práci, příjemné posezení a malý komunitní kuchyňský koutek. A samozřejmě knižky.

Jenže nejde o klasický fond, ale o vyřazené knihy a dary čtenářů – DOK16 je vlastně takovou knihobudkou. I to má svůj význam – jednak při prašném provozu nepoškodíme fond knihovny, který chceme chránit a mít v co nejlepším stavu, jednak se nemusíme bát případného zvlhnutí, a zároveň můžeme sloužit i návštěvníkům náplavky, kteří třeba jsou v Praze jen na návštěvě, průkazku nemají a stejně by si chtěli něco pře-

číst. Na úkor systému vycházíme vstříc lidem, kteří dané místo používají. Než jsme se na tomhle shodli, trochu to bolelo. Ale zdá se, že to i přes nějaké občasné zaskřípání bude fungovat.

Dílna pak funguje ve dvou režimech – prvním je otevřená dílna, kdy může kdokoli přijít s vlastním projektem, a pokud má průkazku do knihovny, může využít naše nářadí a zkušenosti ostatních uživatelů nebo personálu. Mimochodem to je další věc, která se ukázala jako nesmírně důležitá – mít lidi, kteří s nářadím umí a chtějí své znalosti dál předávat. Pokud ve své knihovně o něčem takovém uvažujete, začněte u lidí. Druhým režimem jsou pak připravené workshopy s lektory, kde se naučíte nějakou konkrétní dovednost. A pak jsme samozřejmě otevření další spolupráci, zájemci se pomalu ozývají, takže uvidíme, jak to celé dopadne. Ale vzhledem k tomu, jak skvělý máme rozjezd, optimisticky věřím v dobrý konec.

Celý příběh, který jsem vyprávěl, trval jen rok a kousek. V lednu jsme se domluvili, první termín otevření v září jsme nestihli, protože rekonstrukce se trošičku protáhla a hon za razítky trval až do ledna. Druhý termín otevření v březnu jsme taky nestihli, protože vsudypřítomná pandemie zarazila všechny plány. A teprve napotřetí, v červnu 2020, jsme slavnostně otevřeli. Tahle rychlost byla další důležitou věcí, díky které se všechno povedlo. V zásadě jsme z nuly na sto došli během prvních měsíců v rámci původního plánu, a proto se i spousta nových procesů nastavovala v běhu. Čas na revize bude, ale díky tomu všemu nebyl čas na klasické české „udělejme pravidla na všechna co kdyby“.

MILOSLAV LINC | miloslav.linc@mlp.cz
Příště: 3d tiskárna a Adobe

Čtenářství a Facebook

Informační a komunikační technologie proměnily za poslední roky komunikaci (nejen) v západních zemích k nepoznání. Vznikají nová virtuální „místa“, kde se lidé se stejnými zájmy mohou sdružovat, akceleruje se rychlost přenášených informací, vytvářejí se nové sociální vazby. Tento článek se snaží zachytit malou dílčí proměnu z těchto komplexních změn: vznik a fungování čtenářských komunit na sociální síti Facebook.

Tyto čtenářské skupiny jsou živým prostorem, kam každý den přispívají stovky lidí s žádostmi o radu, někdy si vzájemně doporučují knihy, které je zaujaly, jindy sdílejí recenze a knižní novinky. Zdá se, že se zde vytvořily nové způsoby a formy komunikace mezi čtenáři.

Přestože na území České republiky probíhají pravidelně průzkumy čtenářství, tato souvztažnost Facebooku a čtenářských komunit dosud povšimnuta nebyla. Cílem tohoto příspěvku je informovat, jací lidé tyto čtenářské skupiny navštěvují, jakým obsahem přispívají, jak tyto skupiny ovlivňují a formují jejich výběr literatury, jaké jsou jejich čtenářské návyky a preference. Výzkum vznikl v rámci mé magisterské práce, která je v celém znění přístupná na <https://is.muni.cz/th/spdkw/>.

Metodologie

Prvním problémem, před kterým jsem při výzkumu stál, byl výběr skupin. Čtenářských skupin je na Facebooku velké množství: jak zvolit skupiny tak, aby byly relevantní, ale zároveň tak, aby výzkum nebyl přehlcený? Vytvořil jsem několik kritérií (počet členů, téma atd.), podle kterých jsem vybral devět čtenářských skupin, ve kterých jsem výzkum provedl:

1. co čteme
2. literární s(n)obi
3. úryvky z oblíbených knih
4. fantasy literatura
5. čteme to, co nás baví
6. čteme, co nás baví a naplňuje

7. doporučíme si přečtené knihy
8. literární novinky
9. knihy a čtení.

Metody, které jsem pro výzkum celé práce zvolil, byly jak kvalitativní, tak kvantitativní. Věděl jsem, že bez statistických dat týkajících se jednotlivých skupin (počet členů, odhadovaný počet příspěvků atd.) se neobejdu, nicméně jsem chtěl ve výzkumu mít i výpovědi správců (administrátorů) skupin, bez jejichž subjektivních výpovědí bych výzkum nepovažoval za úplný. Ke kvalitativní části patřila také obsahová analýza příspěvků, které se ve skupině za určité období objevily.

Tak jako každý výzkum potýkal se i ten můj s řadou redukcí, pravděpodobně nejvýznamnější z nich je samovýběr respondentů. Při dotazníkovém online výzkumu je prakticky nemožné zajistit reprezentativní výběr vzorku: vždy odpoví pouze ti, kteří odpovědět chtějí. Jiná metoda však prakticky není možná. Další formou jisté redukce je hypotéza, která se později ukázala jako pravdivá – že uživatelé bývají velmi často členy více skupin. To může být problematické kvůli překryvu při interpretaci získaných dat z různých skupin, nicméně i zde se jedná o omezení, které v takto formulovaném výzkumu nelze obejít.

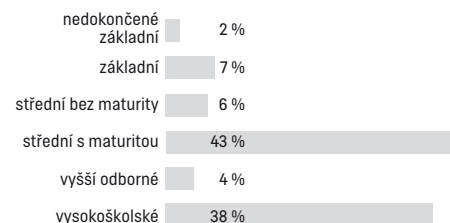
Výsledky dotazníkového šetření

Celého výzkumu se zúčastnilo celkem 1592 respondentů, z nichž celých 40 % je členem dvou a více čtenářských skupin.

Jedním z nejvíce disproporčních údajů celého dotazníkového šetření bylo genderové rozložení respondentů: dotazník vyplnilo 88 % žen a pouhých 12 % mužů. Nelze tvrdit, že jde pouze o odchylku způsobenou samovýběrem respondentů; také administrátoři napříč skupinami se shodli na velké převaze žen. Jak vyplývá z již provedených čtenářských výzkumů, ženy obecně čtou více než muži (a obecně čtou spíše beletrii).¹ Dává tedy smysl, že i ve čtenářských skupinách budou zastoupeny v hojnějším počtu, převahou tím byla snad pouze tak enormní převaha.

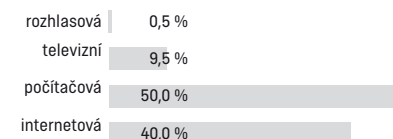
Mezi údaji o vzdělání uživatelů se nejčastěji objevovalo středoškolské vzdělání s maturitou, které uvedlo 43 % respondentů. Hned za ním následovalo vzdělání vysokoškolské s 38 %. Ostatní kategorie byly zastoupeny pouze minoritně s hodnotou nepřekračující 10 % [viz Graf 1].

Graf 1: Vzdělání

Pokud jde o věk členů čtenářských skupin, nejčastěji naměřenou hodnotou byl věk mezi 25–44 lety (Jiří Trávníček tuto generaci ve své knize *Česká čtenářská republika* označuje jako generaci počítačovou), který uvedlo 50 % respondentů. Hned za ní věk 15–24 let (internetová generace) se 40 % dotazovaných, 10 % dotázaných je ve věku 45–64 let (televizní generace) a pouhé 0,4 % tvoří senioři od 65 let výše (rozhlasová generace) [viz Graf 2].

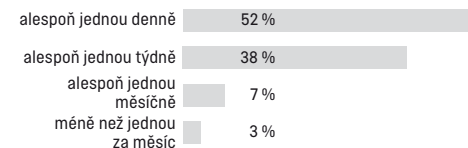
Graf 2: Věkové rozložení generací

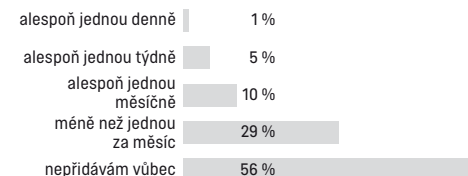
Aktivita členů ve skupinách bývá často nízká, z tisíců členů přispívá a komentuje velmi málo

lidí. Jde o trend, který je v online komunitách obecně známý pod pojmem tzv. lurkers. Lurker je osoba, která zůstává skryta, uživatel diskuzního fóra nebo chatovací místnosti, který se nezapojuje [viz Graf 4].²

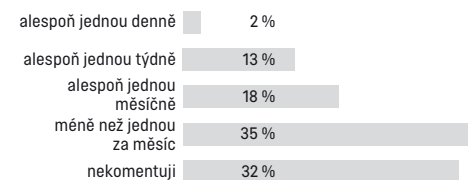
Graf 3: Sledování příspěvků

Graf 4a: Přidávání příspěvků

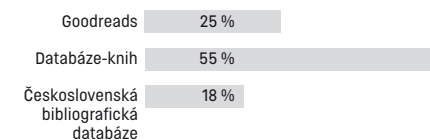
Graf 4b: Komentování příspěvků

Na otázku, zda si členové skupin nechají poradit v otázce výběru literatury, odpovědělo 51 % uživatelů, že ano.

Část otázek se zaměřovala také na vztah uživatelů ke čtenářským sociálním sítím, jako je například Goodreads nebo Databáze knih. Dvě třetiny uživatelů vlastní účet na některé z knižních sociálních sítí, nejčastěji mají účet na českém serveru Databáze knih, hned vzápětí na americké síti Goodreads. Jiné čtenářské sociální sítě se vyskytly v zanedbatelných počtech [viz Graf 5].

Graf 5: Čtenářské sociální sítě

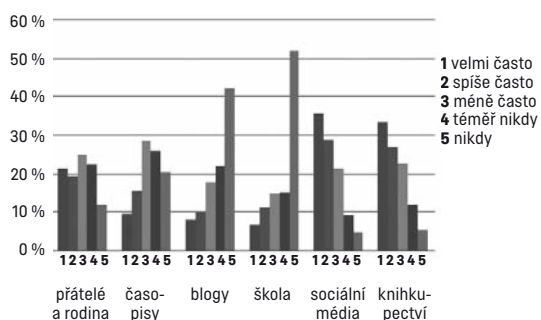

¹ TRÁVNÍČEK, JIŘÍ, *Překnížkováno: čteme a kupujeme* (2013). Brno: Host, 2014, s. 183. ISBN 978-80-7491-256-6

² WENGER, Etienne, Nancy WHITE and John D. SMITH. *Digital habits: stewarding technology for communities*. Portland, OR: CPSquare, 2009, s. 203. ISBN 978-09-8250-360-7

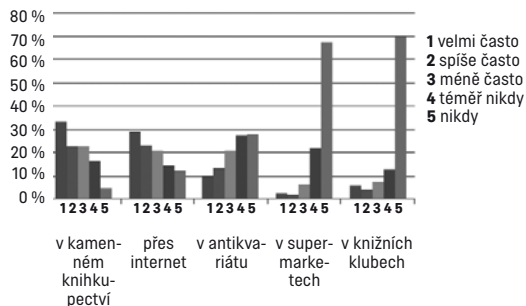
Celých 31 % uživatelů odpovědělo kladně na otázku, zda sledují knižní blogy a booktubery (youtubeři, kteří se ve svém videoobsahu zabývají knihami). Nejčastěji zmiňovali Dorotu Noon a Svět podle Katky, jejichž zařazení do této kategorie však může být částečně problematické, poněvadž záběr jejich obsahu je širší a někdy bývají řazeny do kategorie lifestyle. Další uvedená jména byla například Čtenář Jarda, Hlava plná knih, Lucie Zelinková a další. Knižní novinky uživatelé těchto skupin získávají nejčastěji právě ze sociálních sítí, uvedlo to celých 37 % respondentů. Na dalších místech se umístila knihkupectví a poté bodovali přátelé a rodina [viz Graf 6].

Graf 6: Zdroje informací o knižních novinkách

Knihy nejčastěji nakupují v kamenných knihkupectvích (34 % respondentů), nicméně podobně velké množství uživatelů uvedlo, že velmi často nakupují také v internetových obchodech (29 %). Naopak mnoho respondentů uvedlo, že nikdy nenakupují přes knižní kluby nebo v supermarketech; 80% respondentů uvedlo, že navštěvují veřejné knihovny.

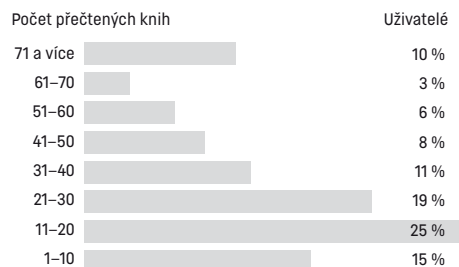
Graf 7: Získávání knih

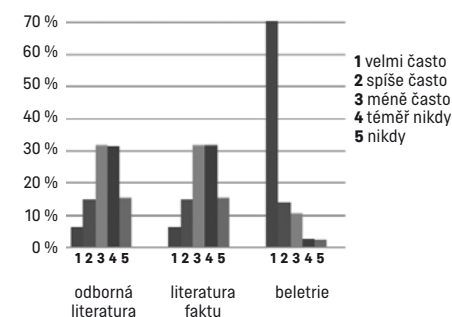
Na otázku po přečtených knihách za poslední rok se odpovědi rozcházel. Ukázali se zde jak ti nejsilnější čtenáři, tak ti spíše sváteční. V nejak-

tuálnějším celostátním výzkumu (2013) byl průměrný počet přečtených knih 13,2. Celých 42 % uživatelů uvedlo, že čtou denně, taktéž 42 % dotázaných uvedlo, že čtou jednou týdně. Zdaleka nejvíce čtená je beletrie (70 %), odborná literatura a literatura faktu se čte méně.

Graf 8: Počet přečtených knih za rok

Graf 9: Žánrové rozložení četby

S výrokem *Nepotřebuji už knihy v podobě tištěné; dokážu si představit, že bych je četl/a pouze v podobě elektronické (na obrazovce počítače, čtečky nebo na displeji telefonu)* nesouhlasila drtivá většina: 94 % respondentů. Papírová kniha se tedy vůbec nejvíce jako přežitek, jak se čas od času můžeme dozvědět od některých samozvaných proroků.

Na konci dotazníkového šetření jsem se ze získaných dat pokusil vytvořit obecný profil typického člena skupiny. Uvedl jsem, že typický uživatel skupiny *by byla žena něco lehce pod třicet let se středoškolským maturitním vzděláním, která nejčastěji čte beletrii, a to každý den nebo alespoň jednou týdně. Časopisy spíše čte, ale ne denně, stejně jako na čtení využívá čtečku a tablet spíše sporadicky – na rozdíl od PC a notebooku nebo mobilního telefonu, které na čtení používá o poznání častěji. Knihy nakupuje nejvíce v kamenných obchodech nebo přes in-*

ternet a navštěvuje veřejné knihovny. Sociální sítě pro ni hrají důležitou roli v získávání informací o nových knihách, ale důležitou roli pro ni v tomto směru hrají také knihkupectví. Na internetu stráví čtením zhruba do jedné hodiny denně a svět bez papírové knihy nechce. Je velká pravděpodobnost, že je v nejpochtější skupině Co čtete a že má účet na knižní sociální síti Databaze.knih. Facebookové čtenářské skupiny sleduje vcelku pravidelně, stejně jako často reaguje na příspěvky ostatních uživatelů, nicméně málo komentuje a ještě méně často sama příspěvky vkládá.³

³ BRZOBOHATÝ, Martin. *Facebook a čtenářství*. Brno, 2017, s. 67. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.

Závěr

Ve svém článku jsem se pokusil představit publikum tvořící české čtenářské facebookové skupiny. Nejde o kompletní zmapování, spíše o jakýsi pilotní výzkum, ze kterého mohou vycházet další výzkumy a studie.

Pokud bychom výsledky vzali a porovnali je s výzkumy celostátními, našli bychom mnoho spojujících linií. Stejně jako v plošných výzkumech dominují i mezi čtenáři ženy a čte se převážně beletrie. U respondentů převažuje středoškolské a vysokoškolské vzdělání a mimo jiné chtějí čtenářky také zachovat papírovou knihu.

MARTIN BRZOBOHATÝ

mbrzobohaty@gmail.com

Neušlo nám

Cena za obsahový marketing knihovně

Nejen komerční subjekty, jako je Škoda Auto nebo McDonalds, mohou sbírat ceny za obsahový marketing, ale i knihovny! V rámci soutěže Fénix content marketing, ve které se oceňují inovativnost, efektivita, kvalita zpracování, kreativita, odvážní klienti, schopné a profesionální agentury, byla po posunu termínu 31. 8. 2020 již posedmé udělena cena pro nejlepší práci z oblasti content marketingu. Jedná se zároveň o žebříček toho nejlepšího, co se za rok 2019 stalo v českém obsahovém marketingu. Historicky poprvé tak byla letos oceněna knihovna!

Loni v březnu mozkové závity svých čtenářů potrápila Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje během literární soutěže, ve které pomoci zašifrovaných indicií hledali známé světové

i tuzemské komiksy. Použité ilustrace v čistých barvách vizuálního stylu knihovny (šíří brand) zaujaly 36člennou porotu prestižní oborové soutěže. Tým marketingového oddělení knihovny ve složení Martina Košanová, Jan Chabr a Milan Říský obsadil v početné konkurenci v kategorii *Nejlepší ilustrace a její použití* skvělou stříbrnou příčku. Zlato si odnesla Luova Publishing s prací na brožuře mobility pro Magistrát hlavního města Prahy a za nimi zůstalo i prestižní Studio Najbrt, které stálo za vizuály Národní galerie nebo Karlovarského filmového festivalu.

zaznamenal: -JaC-

Hodinářské stroje a zastavený čas

Sotva byly tříleté Národní oslavy Jana Amose Komenského zahájeny, soukolí se začalo zasekávat. Kvůli epidemii covidu-19 se nejprve čas úplně zastavil a s druhou vlnou se vše, v jistém smyslu v ještě horším scénáři, opakuje. Všechny naplánované akce, výstavy, přednášky či součty se posouvají a ruší. Dobře namazaný a seřízený stroj se zadrhl a organizátoři včetně knihovníků začínají být apatičtí. Nikomu se nechce začínat s přípravami znovu a znovu.

Návraty ke Komenskému tak nakonec mohou na sebe vzít zcela jinou, niternější podobu. V přemítání nad jeho osudy a dobou se totiž zrcadlí zcela jiná současnost. Ještě před rokem se termíny valily překotně dopředu, všem chyběl čas, každý si stěžoval, že nestíhá. Jenže o hodiny a dny, které jsme získali karanténou či vládními restrikcemi, nikdo nestojí. I naše výstava *Komenský v komiksu* v Národním pedagogickém muzeu musela být prodloužena do roku 2021, aby měli návštěvníci aspoň nějakou šanci si ji prohlédnout.

Města řízená hodinami

Středověcí řemeslníci a obchodníci se usazovali ve městech a městské prostředí je měnilo. Rytmus života se zde nepodřizoval přírodě, jako tomu bylo zvykem na venkově. V kamenných domech se vymanili ze závislosti na živlech, ročních obdobích, denním světle a tmě noci. Ne každému se to líbilo. Třeba Jednota bratrská se nejprve vydala opačným směrem z měst do samot, aby našla přirozený řád věcí. Když se ve druhé polovině 16. století bratři a sestry vraceli do měst, už v nich neurčovalo čas slunce, ale orloj. Sluneční hodiny byly nahrazeny hodinami mechanickými.

Obecní čas tak neurčovalo pouze odbíjení kostelních zvonů, ale stále větší pozornosti obyvatel se dožadoval ciferník věžních hodin. Jejich ručičky nesmlouvavě odměřovaly stejně dlouhé časové úseky nezávisle na roční a denní době či slunečním svitu.

Radnice chtěly mít čas pod kontrolou a městské rady se rády nechaly vyobrazovat s přesýpacími hodinami. Ty se od pozdního středověku používaly pro měření kratších časových úseků. Přesýpací hodiny tak stávaly na stole, kolem kterého usadili členové radnice k jednání, a měřily čas příchodu radních. Na přesnost dohlížel purkmistr, který po vstupu do místnosti hodiny otočil. Kdo se opozdil, musel zaplatit pokutu.

Komenský se tedy už narodil do světa, který chtěl být přesně měřen. K dochvilným měšťanům se pozvolna přidávala i šlechta. Například Petr Vok z Rožmberka, stoupenec Jednoty bratrské, si, inspirován cestou do Nizozemí, nechal hodiny namontovat na věž zámku v Bechyni.

Čas jsou peníze

Hodiny se začaly přesně odměřovat, aby je bylo možno následně využít a proměnit v peníze. Protestantská mentalita takovému uvažování vycházela vstříc. Není bez zajímavosti, že kupříkladu Švýcarsko pod tlakem reformace nutilo šperkaře, aby se přeorientovali na potřebnější zboží. Volba padla právě na hodiny, nejprve stolní, posléze kapesní. A právě v evropském prostoru, kterému dominovali protestanté, se Komenský pohyboval. Nevkročil do Vídně, nelákala ho katolická Itálie či Francie, přestože i z Paříže obdržel pozvání, ale země, které tavila do moderní podoby protestantská morálka: Nizozemí, Německo, Švédsko, Anglie...

Spolu s časem se proměňoval také vztah k penězům. Na přelomu 16. a 17. století se rozvíjelo

Autorka v Naardenu před sochou J. A. Komenského

dávna touží. Podobně jako kámen mudrců či elixír mládí by měl pomoci lidstvu vymanit se z danosti. V sedmnáctém století, kdy se modelem světa stává hodinový stroj a Bůh je připodobňován k Velkému hodináři, tato myšlenka ožívá a ani Komenského nenechává chladným. I on touží takový mechanismus sestrojít.

Ruku v ruce s moderním časem, kterému se člověk chťe nechtě musí podřítit, roste touha se ze závislosti na času a energii vymanit. Konec konců Bůh jako První hybatel uvedl svět do pohybu a moderní učenci se snažili odhalit všechny zákruty tohoto dokonalého stroje. Komenského doba se tedy nesla ve znamení fascinace technikou.

Na výstavním panelu nazvaném *Vědění je rozhovor* jsme se snažili ukázat, jak se Komenský s vědeckým pokrokem vyrovnával. Kolem něj se překotně objevovalo, experimentovalo a pitvalo. Lékař William Harvey popsal oběhový systém, astronom Galileo Galilei veřejně pochyboval o oběhu Slunce kolem Země, pořádaly se veřejné pitvy. Podobnost mezi člověkem a strojem se zdála být vědecky neotřesitelná.

Člověk nade vším

Komenský se o pokrok vědy živě zajímal, přesto se s filozofem Reném Descartem, který je symbolem rozumového přístupu ke světu, neshodl. Setkali se roku 1642 na zámku Endegeest u Leidenu a dlouze spolu hovořili. Místo aby došli ke shodě, vždyť navzájem své práce znali, nakonec se oboustranné rozpory jen vyostřily. Komenský odmítl Descartův racionalismus, který nevidí člověka ani další boží tvory v celistvosti, a Descartes na oplátku nelichotivě přirovnal Komenského k alchymistům kvůli jeho příklonu k proctvím.

Přestože Komenský, navíc ovlivněný vroucí vírou a rozjímáním teologickým, nebyl schopen stejné úrovně filozofické abstrakce jako Descartes, myšlenku světa coby mechanismu citlivě promýšlel. Jeho úvahy však nenajdeme zapsané ve vědeckých pojednáních, ale aplikované v dílech encyklopedických, pedagogických a literárních.

podvojně účetnictví a bankovníctví. Křesťanská Evropa se přestala štítit úvěru a začala žít na dluh, tedy za peníze, kterými v daný čas nedisponovala. Takové počínání pranýřuje třeba William Shakespeare v dodnes hrané komedii *Kupec benátský*.

Přesný čas obchodu vytvářel tlak na výkon i spotřebu. Nižší vrstvy byly lákány, aby žily na vyšší noze, než si mohly dovolit. Přestávalo být důležité postavení člověka ve společnosti, o to víc se stalo určujícím faktorem, zda jedinec disponoval penězi. Komenský si bolestně všiml, že v zemi ubývalo svobodníků, mnozí se zadlužovali a chudí ještě více chudli.

Život na dluh, což jsme v roce 2020 nepřijemně pocítili, je ruletou. Dlužníci věří, že vše půjde dobře, nic neohrozí jejich budoucí příjmy a dluhy bez potíží splatí, jenže nikdo není prorokem... V *Kupci benátském* se loď s cenným nákladem potopila. A dnes leckdo zoufá, proč místo půjček raději nestrádal na horší časy, které s epidemií přišly.

Neumdlévající stroj

Perpetuum mobile, tedy stroj, který se stále pohybuje a vykonává práci bez vnějšího zdroje energie, je jednou z met, po které lidstvo ode-

Svět v obrazech předkládá dětem srozumitelnou a názornou formou svět jako uchopitelný model, strukturovaný a řešitelný problém, vše do sebe zapadá, vše spolu souvisí. V *Labyrintu světa* se zase mladý poutník seznamuje se společností připomínající stroj. Jednotlivé sociální a profesní vrstvy, řemeslníci, kupci, učenci či vojáci se mu představují jako figurky na orloji ve velké hře života. Komenský byl totiž přesvědčen, že když světu a jeho mechanismům porozumíme, nebude mít nad námi moc. Je snadné podlehnout mámení fascinujících technických novinek. Pokud však člověk chápe jejich podstatu, ví, jak fungují, neupadne do jejich područí.

Přestát těžké časy

Do historie se často ohlížíme s nostalgií, vzdycháme po starých lepších časech. Komenský byl takový odklon od současnosti viděl jako zbabělost a pohodlnost. Výzvou je pochopit svět současný, odhalit jeho mechanismy. Jen tak se lidé vymaní z danosti. Ač to bude znít nadneseně, Komenskému se v pedagogickém systému podařilo nastolit ideál spravedlnosti a rovnosti, stal se Velkým tvůrcem. V jeho knihách najdeme modely, které čtenářům umožnily se ve světě vyznat a porozumět mu.

Proto ani v knihovnách neumdlévejte a přes všechny obtíže pokračujte v přednáškových a vzdělávacích aktivitách. Mají dnes možná větší smysl než kdykoli jindy. Diktatury milují techniku a technický pokrok, aktuální mimořádná opatření nahrávala vládám pevné ruky, které dav bez přemýšlení následuje.

I pro takovou situaci má Komenský řešení. Jeho Poutník se oprostí od okouzlení světem, aby se mu otevřel ráj srdce. To, oč má jedinec usilovat, co je skutečně důležité, jsou totiž mezilidské vztahy. Práci, ať už je jakákoli, je třeba vy-

Ukázka ilustrace Lukáše Fibricha z nové knihy K. Smolíkové *S Komenským do komiksu*

konávat s láskou a jako službu lidem, ne kvůli zisku. I když nyní lidé mnoha profesí ztratili jistoty, stále mají šanci najít pevnou půdu pod nohama, vrátit se ke kořenům, začít znovu, stejně jako znovu a znovu začínal Komenský. Jen nesmí ztratit naději.

Možná právě proto dostal Komenský v době, kdy padesátníci byli starci nad hrobem, roky navíc. Do poslední chvíle čínorodý muž se dožil věku sedmdesáti dvou let. Anebo čas obelstil?

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

ve spolupráci s Richardem F. Vlasákem

Foto: archiv K. Smolíkové
Obr.: Klára Smolíková (text),
Lukáš Fibrich (kresba)

Do čísla přispěli

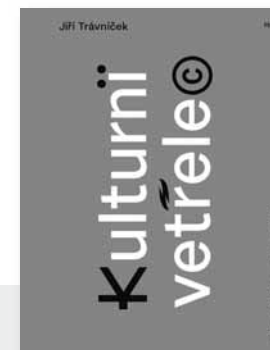
Mgr. Martin Brzobohatý – klub Fleda, Brno ■ PhDr. Jaroslav Čisář – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Lenka Dostálová – Moravskázemská knihovna v Brně ■

Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Jan Hradil – Ostravská univerzita ■ Mgr. Marika Hrubá – Masarykova univerzita ■ Miloslav Linc – Městská knihovna v Praze ■ Tomáš Ocásek – Městská knihovna Bílovec ■ Ing. Marta Pilníková – Městská knihovna v Praze ■ PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D. – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ Bc. Petra Sitárová – Knihovna města Ostravy ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Mgr. Eva Ševčíková – Městská knihovna Bílovec ■ Sylva Šimsová – emeritní knihovnice, Londýn ■ Milan Valden – publicista

Recenze

Čtení je kulturní vetřelec

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Kulturní vetřelec: dějiny čtení – kalendárium*. Brno: Host, 2020. 272 s. ISBN 978-80-275-0245-5

Literární vědec, kritik, editor a vysokoškolský pedagog Jiří Trávníček (* 1960), který se dlouhodobě zabývá čtenářskými průzkumy, jež publikoval postupně v šesti knihách od roku 2008 (*Čteme?*) až k zatím poslední loni vydané (*Rodina, škola, knihovna*), a mj. je i autorem publikace *Knihy a jejich lidé* (2013), shrnující čtenářské životopisy více než třicítky osobností, se ve své nové práci zabývá dějinami čtení. Ovšem trochu jinak, než jak je pojal Alberto Manguel ve svých slavných a i u nás úspěšných *Dějínách čtení* (Trávníček k nim napsal doslov). Zatímco Manguel své dějiny vypráví jako příběh, jako esej o různých projevech čtení v historii, Trávníček jde po faktech, datech a událostech, a to přísně chronologicky; ostatně jeho kniha má podtitul *Kalendárium*.

A odkud se vzal nápadný, možná trochu provokativní název *Kulturní vetřelec*? Ano, kulturní vetřelec je to. Čtení nám totiž do civilizace proniklo na poslední chvíli, vysvětluje autor v úvodu. *Rozestřemeli dějiny lidstva jako jeden rok, dostavuje se v něm písmo 20. prosince. Drtivou většinu času (97 procent) jsme tak jako lidstvo strávili mimo čtení.* To si člověk vlastně vůbec neuvědomí, pokud se nad tím nezamyslí a nevidí to takto napsané, protože dnes si bez čtení nedovedeme svůj život představit. Vetřelec se tedy v nás zabydlel pořádně, a to dokonce i přesto, že k tomu není žádný neurofyziologický důvod, jak uvádí Maryanne Wolfová, k níž se autor obrací. *Náš mozek totiž pro čtení žádné místo nemá, tak jako ho má třeba pro jazyk a řeč, že si čtení přeče jenom osvojl, je díky jeho pružnosti, schopnosti adaptovat se na vnější vlivy a podněty. Takže kromě kulturního vetřelce tu máme i neurofyziologického bezdomovce.* A tento vetřelec a bezdomovec se může prokázat již velmi bohatými dějinami.

V úvodních poznámkách Jiří Trávníček zmiňuje i socio-kulturní perspektivu, podle níž se dějiny čte-

nářské kultury štěpí na dvě poloviny: *...zhruba od roku 3500 před. n. l. do přelomu 18. a 19. století n. l. a od přelomu 18. a 19. století do současnosti – přičemž podtrhněme, že mluvíme o západní civilizaci, nikoli o celém světě. Doba většiny negramotných, v níž hlavním způsobem přenosu je oralita (ústní přenos), a doba většiny gramotných, kdy oralita je vytěsněna písmem.*

Kalendárium je rozděleno do šesti kapitol: *Starověk – od písma po kodex, Středověk – od kodexu po knihtisk, Raný novověk – od knihtisku po všeobecné rozšíření čtení, Dlouhé 19. století – od všeobecného rozšíření čtení po první elektronická média, Krátké 20. století – od prvních elektronických médií po počítač, Konec 20. a 21. století – od počítače dále.* Na začátku každé kapitoly je vždy krátký shrnující text o době a pak následují klíčové události a fakta podle dat. První známé veřejné čtení, antické knihkupectví, pálení křesťanských knih, první klášterní knihovny, vynález knihtisku, seznamy zakázaných knih, univerzitní nakladatelství, katalogy vydávaných knih, údaje o počtu vydávaných knih, o gramotnosti, první čítárny, knihkupecké burzy, písmo pro nevidomé, zákony o veřejných knihovnách, autorská práva, první čtenářské průzkumy, cenzura, samizdat... atd. atd. Na konci každé kapitoly je i obrazová příloha. A na závěr kapitola *Deset klíčových událostí: nejstarší písmo, lineární písmo B, první zmínka o papíru, nástup kodexu, knihtisk Johannese Gutenberga, čtení mnoha knih nahrazuje dosavadní čtení úzkého souboru knih, první přenos televizního obrazu, „paperbacková revoluce“, převažující počet gramotných, první přenosný počítač.* Nechybí seznam literatury a rejstřík.

Pozoruhodná kniha pro každého, kdo se hlouběji zajímá o dějiny čtení, zaujme i svojí pěknou grafickou úpravou.

MILAN VALDEN | Milan.Valden@seznam.cz

Rekonstrukce Městské knihovny Bílovec

Městská knihovna Bílovec bojovala jak s kapacitními problémy, tak s prostory, což výrazně omezovalo její činnost. V roce 2011 město jako její zřizovatel rozhodlo o přestěhování do staronového sídla (zde sídlila po svém založení v roce 1919 i první česká knihovna!) a jeho rekonstrukci. V prosinci 2015 se tak mohly slavnostně otevřít moderní prostory knihovny jako součást příspěvkové organizace Kulturní centrum Bílovec.

Stav před rekonstrukcí

Původní knihovna se nacházela v přístavbě Gymnázia Mikuláše Koperníka na frekventované Ostravské ulici v Bílovci. Prostory byly nedostatečné jak z hlediska kapacity, tak z prostorových důvodů. Prostory pro volný výběr byly dvakrát menší, než doporučoval metodický standard. Knihovna byla vybavena nevhodnými regály, které svými rozměry a rozestupy v uličce ani nevyhovovaly dnešním standardům a potřebám. Do uličky mezi regály se současně nevešly ani dva uživatelé. Nedostávalo se místa pro nové regály; ty stávající se tedy musely nastavovat. Přístup pro knihy umístěné nejvýše byl možný pouze pomocí schůdků, což představovalo bezpečnostní riziko jak pro děti, dospělé, tak také pro handicapované osoby. Nepřehledné bylo i řazení knih na policích. Byly zcela zaplněné, a duplikáty se tak řadily i do druhé řady. Místo nezbyvalo rovněž pro nové přírůstky.

Vzhledem k omezeným prostorám se nemohly uskutečnit kulturní a vzdělávací akce tak, aby uspokojovaly zájem a potřeby uživatelů a návštěvníků. Současně organizace kulturních a vzdělávacích aktivit byla namáhavá a přinášela nutnost neustálých zásahů do rozmístění regálů, které se musely posouvat, musely se chystat židle pro akce a následně vše vracet do původního stavu. Bariérovost objektu (knihovna se nacházela v patře a přístup do ní byl pouze po schodišti, bez výtahu) navíc znemožňovala využívat knihovnu specifickými cílovými skupina-

Nová budova knihovny na Slezském náměstí

mi – seniory, zdravotně handicapovanými a třeba i maminkami s dětmi. Taktéž pracovní podmínky zaměstnanců byly nevyhovující a opět v tom hrál roli nedostatek místa i zastaralé vybavení.

Výběr nového místa pro knihovnu

První myšlenka realizovat projekt nové knihovny vznikla v srpnu 2011, kdy došlo k přestěhování provozu základní školy z objektu na Slezském náměstí. Tento objekt zůstal prázdný, a tak došlo k zahájení jednání o tom, jak nadále využít budovu umístěnou v srdci městské památkové zóny a zabránit jejímu postupnému chátrání. Objekt se totiž nachází v samotném centru města vedle renesanční budovy radnice, která je prohlášenou kulturní památkou, dokresluje charakter městské památkové zóny a přímo ovlivňuje vzhled náměstí jako historického jádra města.

Budova knihovny v Ostravské ulici

Využití tento objekt pro knihovnu jako symbol kulturního a společenského dění ve městě se přímo nabízelo. Od této chvíle se myšlenka rozvíjela v projektový záměr. Byl sestaven projektový tým a jeho organizační struktura. V období srpna až září 2011 došlo ke zpracování architektonické studie a proběhlo výběrové řízení na zpracovatele projektové dokumentace, včetně výkonu autorského dozoru. Zajímavostí bezesporu je, že právě v tomto objektu na Slezském náměstí našla své sídlo první česká knihovna v Bílovci v roce 1919. Městu Bílovci se na rekonstrukci nakonec podařilo získat dotaci z Regionálního operačního programu regionu soudržnosti Moravskoslezsko v rámci prioritní osy 3 Rozvoj měst, oblasti podpory 3.2 Subregionální centra.

Průběh rekonstrukce objektu a jeho přeměna na moderní knihovnu

Vedení města sehrálo při výběru umístění nové knihovny a rekonstrukci celého objektu klíčovou roli. Pověření pracovníci odboru investic a regionálního rozvoje Městského úřadu Bílovec, kteří měli celou záležitost rekonstrukce ve své gesci, velmi detailně zjišťovali veškeré potřeby knihovny, včetně provozních záležitostí. Projektová dokumentace, obsahující rovněž návrh vnitřního vybavení, se v roce 2011 postupně zpracovávala a začátkem následujícího roku byla dokončena na úrovni pro územní řízení a stavební povolení. Součástí dokumentace byla také dokumentace odstranění stávající přístavby objektu knihovny. Začátkem roku 2012 byl vydán souhlas s odstraněním stavby, který spočíval v demolici stávající přístavby objektu, a současně byl vydán územní souhlas s vybudováním nové přístavby. Ta v současné podobě knihovně slouží jako společenský sál s kapacitou 54 míst, technickým i společenským zázemím pro konání společenských setkání nejrůznějšího zaměření. Větší část této přístavby

je prosklená, a poskytuje tak poutavý pohled na větší část města.

Stavební část projektu nové knihovny byla zahájena v dubnu 2014 a ukončena v červenci 2015. V historickém objektu, který sloužil potřebám základní školy, se změnil především interiér. Cílem bylo nové uspořádání prostoru tak, aby byl systém centrálních chodeb a na ně navazujících uzavřených tříd přetvořen do podoby co nejotevřenějšího prostoru, který měl přispět k přehlednosti provozu a lepší orientaci návštěvníka v knihovně. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o historický objekt, přinesla s sebou rekonstrukce i několik zádrhelů, které bylo nutno řešit. Především se musela odstranit vlhkost konstrukcí v přízemí a suterénu a nastala i potřeba většího přísunu denního osvětlení. Ačkoli nezasvěcený člověk může nabýt dojmu, že v interiéru nezáleželo vzhledem k rozsáhlosti bouracích a stavebních zásahů z toho původního nic zachováno, opak je pravdou. Některé historické prvky (např. cihlové klenby a schodiště) zůstaly zachovány jako určitý prvek historické kontinuity.

Dne 5. 12. 2015 byly Městská knihovna a centrum pro seniory slavnostně otevřeny. Tomu ovšem předcházelo vybavení interiéru potřebným nábytkem a především samotné stěhování knihovny a jejího knihovního fondu z původního objektu na Ostravské ulici do nových prostor na Slezském náměstí. Velké stěhování pracovníci knihovny využili pro celkovou revizi fondu. Samotné stěhování fondu probíhalo postupně v měsících září až listopadu 2015. Jednalo se o přemístění celkem 43 000 knihovních jednotek. Do objektu nové knihovny byly přestěhovány (do prostor prvního patra) rovněž dva seniorské spolky – neformální Klub seniorů a bílovecká pobočka Svazu tělesně postižených. Provoz nové knihovny a objektu jako takového byl svěřen příspěvkové organizaci Kulturní centrum Bílovec.

Pohled do interiéru nové knihovny

Knihovna jako samostatná organizační složka města zanikla na konci září 2015.

Celkové zhodnocení

Hlavními cíli samotného projektu, který nesl název *Městská knihovna a centrum pro seniory*, bylo především vybudovat adekvátní prostory pro knihovnu, a zkvalitnit tak občanskou infrastrukturu ve městě, zejména kulturní, volnočasovou a vzdělávací. Rekonstrukcí a přístavbou objektu nové knihovny se podařilo zlepšit její prostorové podmínky a přiblížit se doporučeným standardům. Z původních 244 m² se plocha knihovny pro uživatele zvětšila na 618 m². Došlo rovněž k rozšíření studijních míst o 221 % (z původních 19 na 61), což zajišťuje lepší komfort pro práci studentů. Knihovna byla vybavena novými technologiemi pro veřejnost, zahrnujícími počítače s připojením na internet, veřejnou wi-fi síť či infokiosky s katalogem knihovny a nábytkem odpovídajícím dnešním standardům. Současně bylo vytvořeno kvalitní zázemí pro volnočasové aktivity seniorů v Bílovci. A nejen pro ně – vybudováno bylo i atraktivní zázemí pro práci s dětmi a venkovní relaxační místo, zahrnující odpočinkovou zónu a hřiště pro pétanque. Knihovna je po rekonstrukci plně bezbariérová, její služby tak může využít i specifické spektrum uživatelů (např. se zdravotním handicapem, maminky s dětmi v kočárku). Novinkou pro návštěvníky bylo i rozšíření otevírací doby na stávajících 28 hodin týdně a nový sortiment služeb: půjčo-

vání čteček knih a širšího spektra audioknih a deskových her. Městu Bílovci se podařilo touto zdařilou rekonstrukcí zvelebit centrum, zvýšit atraktivitu svého náměstí a zkvalitnit infrastrukturu pro své obyvatele i návštěvníky.

Celkové náklady na rekonstrukci činily 23,5 milionu korun, z toho 76,5 % je hrazeno z dotace ROP Moravskoslezský kraj. Náklady města představovaly 5,5 milionu korun.

Nová knihovna pohledem knihovníků

Jak výsledný počin hodnotí sami pracovníci knihovny? Po přestěhování do nových prostor si museli zvykat na zcela jiné prostředí a některé léty zažité pracovní postupy se změnily. Největší změnou bylo, že se celý knihovní fond nenachází na jednom podlaží, ale je rozdělen do dvou pater a přízemí. Veškerý fond je tak uživatelům knihovny k dispozici ve volném výběru. Beletrie pro dospělé je rozdělena na dvě části: začíná v přízemí, kde je od písmene A do písmene F, a následně pokračuje v prvním patře. Tam se také nachází dětské oddělení s modrým schodištěm, které se v rámci knihovnických lekcí využívá i jako hle-

diště pro děti. Ve druhém patře se nachází naučná literatura pro dospělé. Ta je rozdělena do dvou zrcadlově stejných místností.

V otevírací době knihovny musí být ve fondu dva pracovníci knihovny, což je dáno právě rozmístěním knihovního fondu v patrech. Jeden knihovník pracuje u hlavního výpůjčního pultu v přízemí, kde probíhá vracení a půjčování knih. Knihovník v patře zastává hlavně roli pomocnou – pomáhá čtenářům s vyhledáváním knih, jak beletrie, tak i naučné literatury. Je schopen zjistit, zda uživatel měl daný dokument už někdy půjčený. Díky projektu získali pracovníci knihovny nového kolegu jako posilu týmu.

Přínosem jsou i větší kancelářské prostory pro pracovníky knihovny. Zde probíhají veškeré činnosti od akvizice, katalogizace, vrtání, podlepování a obalování knih. Součástí zázemí je i kuchyňka a sociální zařízení, je doplněno i o sprchový kout. Velkou výhodou je samostatný společenský sál. Je vybaven veškerou promítací a zvukovou technikou. Je také maximálně využíván pro nejrůznější účely – besedy, přednášky, setkání seniorů i školení zaměstnanců městského úřadu. Malou vadu na krásu ale pracovníci knihovny také našli. Je jím hlavní výpůjční pult. Jeho umístění není úplně funkční a to z toho důvodu, že čtenář po příchodu nevidí obsluhu za pultem a ta zase nevidí čtenáře. Je to dáno tím, že obsluha sedí za sloupem.

Zpětná vazba uživatelů a návštěvníků knihovny

Reakce uživatelů knihovny byly a jsou převážně kladné. Prostory knihovny na ně působí vzdušně a prostorně, pro pohyb mezi patry mohou starší uživatelé či maminky s kočárky využít prosklený výtah, který je v centrální části objektu. Bez problémů projedou mezi regály i kočárky a uživatelé se pohodlně míjejí. Vše bylo vytvořeno na základě standardů pro moderní fungování knihovny.

Uživatelé si chválí volný výběr knih z regálů, na kterých je dostatek místa (pokud je to možné, knihy se neukládají do nejvyšších polic). Uvítali i regály, které jsou určeny pouze pro nově zpracované knihy – jsou přehledné a ideální pro rychlý výběr z novinek. Oceňují rovněž dostatek počítačů s online katalogem, na kterých mohou dokumenty vyhledávat. Rádi využívají i uzamykatelné skříňky. Zde si mohou umístit batohy

Momentka ze slavnostního otevření nové knihovny v prosinci 2015

a tašky, ale také oblečení, a to zejména v zimních měsících. Novinkou knihovny je čítárna. Tu často využívají návštěvníci, kteří nejsou v knihovně registrováni. Mohou se zde připojit k wi-fi nebo si místnost pronajmout na soukromé schůzky a školení.

Nové moderní prostory knihovny v kombinaci s ideálním situováním objektu v centru města umožnily knihovně uchopit příležitost a transformovat se na knihovnu 21. století. Prostory knihovny se staly živým komunitním centrem, kde si každý z uživatelů i návštěvníků přijde na své díky bohatému kulturnímu a společenskému programu, který knihovna pravidelně nabízí. V rámci nejrůznějších vzdělávacích a komunitních aktivit se tak stala pevnou oporou kulturního a společenského dění a její role ve zdejší komunitě skutečně napomáhá posílení soudržnosti místního obyvatelstva.

V roce 2015 knihovna získala čestné uznání v soutěži Stavba roku Moravskoslezského kraje 2015, o rok později získala hned dvě nominace v soutěži Knihovna roku 2016, vyhlášené Ministerstvem kultury. V roce 2019 vyhrála Městská knihovna Bílovec cenu Knihovnická K2, a stala se tak nejlepší knihovnou Moravskoslezského kraje. V tomtéž roce uspěla v celostátní soutěži Městská knihovna roku 2019, kde získala zvláštní ocenění za vynikající komunitní a vzdělávací aktivity.

EVA ŠEVČÍKOVÁ | sevcikova@kcbilovec.cz
TOMÁŠ OCÁSEK | ocasek@kcbilovec.cz

Foto: archiv KC Bílovec

O autorech: Mgr. Eva Ševčíková je ředitelkou Kulturního centra Bílovec, p. o., Tomáš Ocásek vedoucím Městské knihovny Bílovec.

Rem Koolhaas, vizionář i provokatér

Remment Lucas Koolhaas je nizozemský architekt a urbanista. Působí jako profesor architektury na Harvardově univerzitě a je rovněž ředitelem architektonické společnosti *Office for Metropolitan Architecture* (OMA).

Život a působení

Rem Koolhaas se narodil 17. 11. 1944 v Rotterdamu. V letech 1952 až 1956 pobýval se svými rodiči v Indonésii, kde jeho otec, spisovatel a divadelní kritik, pracoval jako kulturní manažer. Před studiem architektury působil jako redaktor v *Haagse Post* – v současné době vychází pod názvem *HP/De Tijd* – a živil se také jako filmový scenárista.

Vystudoval filmovou akademii v Amsterdamu, poté architekturu na Architectural Association School of Architecture v Londýně a Cornell University v Ithace, kde v roce 1972 získal stipendium. Během něj studoval v New Yorku ovlivnění architektury kulturou velkoměsta. Společně s řeckými architektky Eliou a Zoe Zenghelisovými a svojí ženou, nizozemskou malířkou Madelon Vriesendorpovou, založili v Londýně v roce 1975 architektonickou společnost *Office for Metropolitan Architecture* (OMA). Cílem společnosti bylo nově definovat vztah mezi architekturou a současnou kulturou. Architektonická tvorba kanceláře se vyznačuje koncepčním přístupem k prostorovému pojetí stavebního procesu. Její pobočky se dnes nacházejí v Rotterdamu, New Yorku a Pekingu.

V roce 1978 vydal knihu *Delirious New York: a Retroactive Manifesto of Manhattan* (Třešticí New York: retroaktivní manifest pro Manhattan), ve které představil svou vizi Manhattanu jako manifest – dopad kultury velko-

Foto: Wikimedia Commons

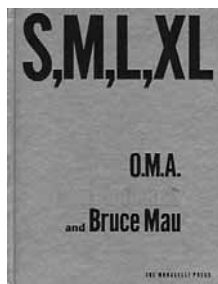
Co když si jednoduše řekneme, že žádná krize není – změníme svůj vztah k městu a z těch, kdo jej utvářejí, se staneme pouhými subjekty a příznivci? Více než kdy jindy platí, že město je vše, co máme.¹

Rem Koolhaas a Jana Tichá (ed.)

Knihovna se z prostoru ke čtení proměňuje na společenské centrum s mnohanásobnými kompetencemi.

Rem Koolhaas

města na architekturu. Tato teoretická publikace patří mezi nejvýznamnější teoreticko-historické práce o architektuře 20. století. V roce 1994 Koolhaasovi vyšla rozsáhlá kniha *S, M, L, XL*, kterou připravil ve spolupráci s kanadským grafickým designérem Bruce Mauem. Je pojata jako mnohovrstevnatá koláž textů a obrazů; obsahuje projekty studia OMA a Koolhaasovy teoretické úvahy o architektuře a urba-

¹ KOOLHAAS, Rem, TICHÁ, Jana, ed. *Texty*. Praha: Zlatý řez, 2014, s. 42. Čtení o architektuře. ISBN 978-80-903826-8-8

Foto: Wikimedia Commons

Interiér Ústřední knihovny v Seattlu

Foto: Iwan Baan

Katarská národní knihovna

nismu.² Publikace svým celkovým pojetím nově interpretuje a utváří současnou architektonickou i knižní kulturu. Díky svým realizacím a výše zmíněné publikaci se stal Rem Koolhaas architektonickou hvězdou a vyhledávanou autoritou. Od roku 1995 působí jako profesor architektury a urbanismu na Harvard Graduate School of Design. V roce 2014 byl kurátorem 14. Bienále architektury v Benátkách.³

Rem Koolhaas má významný podíl na rozvoji dekonstruktivistické architektury.⁴ Jeho tvorbu ovlivnil ruský konstruktivismus a italský futurismus. Zapůsobilo na něj i dílo surrealisty Salvadora Dalího. Stěžejním prvkem jeho tvorby je také jeho fascinace New Yorkem.

Koolhaasův život a tvorbu přibližuje dokumentární film nazvaný REM, který natočil jeho syn Tomas.

Ústřední knihovna v Seattlu (2004)

Svůj postoj ke knihovnam vyjádřil Rem Koolhaas ve výše zmiňované knize *S, M, L, XL: ...knihovna, snad s výjimkou vězení, je posledním nezpochybnitelným morálním vesmírem. Knihovna je pevností a knihovníci těmi, kdo ji střeží.*

² Kniha má 1376 stran a váží 2,7 kg.

³ <https://www.labiennale.org/en/architecture/2014>

⁴ Architektonický styl, inspirovaný dekonstruktivistickou filosofií, je charakteristický kouskováním a posouváním povrchů, vlnitými či polámanými tvary, opouštěním vertikál a horizontál, používáním ostrých úhlů i zdánlivě nelogických konstrukcí. Výsledný vzhled budov je charakteristický nepředvídatelností a kontrolovaným chaosem. Zároveň odmítá návrat k historickým odkazům architektury, jako je používání ornamentu a dekorace.

⁵ <https://www.world-architects.com/en/oma-office-for-metropolitan-architecture-rotterdam/project/seattle-central-library-2>

Projektový tým vyřešil prostorové nároky na multifunkčnost budovy pomocí flexibility v rámci jednotlivých zón či oddělení. Studie byla pojata tak, aby veřejný prostor (např. čítárny) zůstal veřejným prostorem a nebyl narušován jinými funkcemi. Kancelář OMA pro uložení knih navrhla alternativní systém⁶, spirálovitou rampu, procházející přes čtyři podlaží, která je zároveň hlavním atributem budovy. Ve spirále se nachází 6233 regálů (pro cca 780 000 knižních svazků); v projektu se počítá i s nárůstem knihovního fondu (až na 1 450 000).

Veřejná knihovna Alexis de Tocqueville, Caen (2016)

Caen, ležící na řece Orne, je hlavním městem Dolní Normandie a významným historickým centrem Normandského vévodství. Budova veřejné knihovny se nachází na cípu poloostrova v Caen mezi historickým jádrem města a jeho rozvíjející se oblastí. Představuje tak ideální prostor pro odstartování rozvoje celé oblasti. Prosklenou budovu tvoří čtyři křídla, která směřují k významným bodům města: chrámům Abbaye-aux-Dames na severu a Abbaye-aux-Homes na východě, hlavnímu železničnímu nádraží na jihu a místu navrhovaného dalšího rozvoje města na západě.

NEJZNÁMĚJŠÍ KOOLHAASOVY REALIZACE

- 1987 – Holandské taneční divadlo, Haag
- 1993 – Kunsthal, Rotterdam
- 1998 – Casa de Música, Porto
- 2005 – Maison a Bordeaux, Francie
- 2003 – Nizozemská ambasáda, Berlín
- 2004 – Veřejná knihovna v Seattlu**
- 2012 – Budova Čínské ústřední televize, Peking (po Pentagonu druhá největší administrativní budova na světě)
- 2014 – FORUM Nová Karolína, Ostrava
- 2015 – Taipei Performing Arts Centre, Tchaj-pej

ZDROJE:

- Archdaily [online]. ArchDaily, 2020 [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/>.
- Archiweb: internetové centrum architektury [online]. Brno: Archiweb, 2020 [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/>.
- DUDÁK, Vladislav, Bořek NEŠKUDLA a Rudolf POŠVA. *Encyklopedie světové architektury: od menhiru k dekonstruktivismu*. Díl 1, A–K. Praha: Baset, 2000. ISBN 80-86223-06-X
- Earch.: Barevný svět architektury [online]. Praha: Earch, 2020 [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/>.
- KOOLHAAS, Rem, TICHÁ, Jana, ed. *Texty*. Praha: Zlatý řez, 2014. Čtení o architektuře. ISBN 978-80-903826-8-8
- OMA: Office for Metropolitan Architecture [online]. [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://oma.eu/>.

⁶ Americké knihovny používají Deweyho desetinné třídění, knihy se ukládají do pater podle čísla oborů.

⁷ Tradiční přírodní vápencový kámen, vysoce dekorativní a ušlechtilý materiál, kteří používali při stavbách již staří Římané.

V každém křídle knihovny se nachází odlišné oddělení (humanitní vědy, věda, literatura, umění) s jiným vnitřním uspořádáním. Tyto čtyři roviny se setkávají ve velké čítárně v prvním patře, čímž podporují tok mezi odděleními. Centrum knihovny tvoří občanské centrum, které funguje jako veřejný prostor.

Katarská národní knihovna (2017)

Národní knihovna se nachází v Dauhá, hlavním městě Kataru, které se začalo prudce rozvíjet po druhé světové válce, kdy zde byla objevena největší ložiska ropy na světě. Knihovna svým vzhledem připomíná diamant. Ze všech stran je pokryta skleněnými panely, které propouštějí přirozené denní světlo. Plocha knihovny činí 45 000 m².

Vnitřek stavby tvoří jeden ohromný prostor, který kopíruje tvar budovy, kde na postupně se zvyšujících stupních jsou velké regály s policemi. V podzemních prostorách se nachází úložišť vzácných islámských textů. Tyto speciální místnosti jsou obloženy travertinem⁷ jako hold katarské kultuře, která sahá až do dob starověké Mezopotámie. Součástí knihovny jsou prostory pro nadaci Qatar a výzkumný ústav.

LENKA DOSTÁLOVÁ | Lenka.Dostalova@mzk.cz

2016 – Veřejná knihovna Alexis de Tocqueville, Caen
2017 – Katarská národní knihovna

VYBRANÁ OCENĚNÍ

- 1992 – Antonio Gaudí Prize
- 1999 – Cena nizozemské vlády
- 2000 – Pritzkerova cena (nejvýznamnější architektonické ocenění)
- 2004 – Royal Gold Medal (Royal Institute of British Architects)
- 2005 – Cena Miese van der Rohe
- 2010 – Zlatý lev za celoživotní dílo

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

Univerzita v Huddersfieldu ve Velké Británii zkoumá používání hravých přístupů pro rozvoj informační gramotnosti všech věkových skupin. Hra se často považuje za vhodnou pouze pro děti, autoři průzkumu ovšem uvádějí příklady hravé praxe v knihovně v oblasti informační gramotnosti. Pokud přijmeme, že informační gramotnost je kontextová, sociálně konstruovaná, a proto je obtížné ji přímo vyučovat, ale místo toho ji lze účinněji realizovat prostřednictvím konstruktivistických přístupů, měli bychom považovat hravé učení za vhodné pro výuku informační gramotnosti. Hravé přístupy k učení se zdají být vhodné pro celou řadu věkových skupin a prostředí a jsou sociálně konstruovány ve stylu pedagogických nástrojů. Uznáním, že mnoho stávajících intervencí v oblasti informační gramotnosti spadá do sociálně konstruktivistického a hravého vzdělávacího deštníku, můžeme zlepšit jejich design a implementaci, a tak tuto oblast zkvalitnit. Bez používání her, hravých a kreativních přístupů k rozvoji informační gramotnosti naši studenti potenciálně přijdou o výhody, které by jinak mohli mít na dosah.

(*IFLA Journal* – Volume 46, Number 2, June 2020, s. 143–150)

Německé Centrum literatury pro děti a mládež nabízí městům takzvaný „bookbike“, který se financuje z projektu na podporu čtení. Bookbike je mobilní miniknihovna pro propagaci čtení na veřejných prostranstvích. Je vybavena vybranými knihami, literárním vzdělávacím materiálem a širokou škálou dalších doplňků (koberce, polštáře, lavice, stoly a slunečníky). Projekt podporuje Ministerstvo pro děti, rodinu, uprchlíky a integraci, řada vydavatelů a sponzoruje ho Susanne Laschet, manželka předsedy vlády Severního Porýní-Vestfálska. Cílem je přiblížit příběhy, literární zážitky, knihy a kampaně spojené s vyprávěním zejména dětem ve věku 5–8 let a aktivně propagovat čtení na veřejnosti (dětská hřiště, parky, jezera ke koupání...). Projekt řídí Městská knihovna v Duisburgu. Než mohl bookbike projet všemi částmi Duisburgu, muselo být provedeno posouzení útvarem bezpečnosti práce, posouzena rizika, vydáno zvláštní povolení k jeho užívání. Byla uzavřena dohoda s městem Duis-

burg pro použití bookbiku v parcích a na zelených plochách a proškolení zaměstnanci knihovny. Uskutecnilo se množství úspěšných kampaní – celkově byl bookbike v pohybu více než 53 hodin ve dvaceti termínech a doprovázeli ho angažovaní zaměstnanci knihovny a dobrovolníci. Důležitá byla setkání s dětmi a rodinami, které nemluvily německy. Bookbike se osvědčil díky obrázkovým knihám; bylo možné jednoduše komunikovat a navázat kontakt mezi knihovnou a touto cílovou skupinou. Radost a pozornost dětí vyvolávají překvapivé návštěvy médií všeho druhu a využití bookbiku zvyšuje možnosti pro navázání kontaktů s imigranty.

(*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 72, Nr. 4, 2020, s. 154–155)

Historie periodik vydávaných na území Slovenska a věnovaných ženám sahá do 19. století. Úspěšných ženských titulů tehdy nebylo mnoho a ty, které existovaly, byly zaměřené hlavně na ženu jako osobu v domácnosti. Postupně se obsahově měnily a začaly se věnovat širším tématům – k článkům o kuchyni, k receptům, péči o děti a jejich výchově přibývaly příspěvky s tematikou intimního života, kosmetiky, módy, života známých osobností a společensko-politické situace. Dr. Michal Potembra v *Bibliografii slovenských novin a časopisů do roku 1918* zařadil první ženské časopisy do kategorie literárních a zábavných časopisů. Luboš Ševčák a Zuzana Duhajová v publikaci *Dějiny slovenského novinářství 1918–1968* hovoří o ženských časopisech jako o podkategorii tisku, který převážně patří různým organizacím a zaměřuje se na určitou sociální skupinu čtenářů nebo jejich zájmy. UNESCO charakterizuje ženské časopisy jako periodické publikace, které by měly ve svém obsahu přinášet specifické texty, určené výlučně ženám. Zároveň je zařazuje do podkategorie periodik určených pro širokou veřejnost. Podle Kadlecové se ženské časopisy vyznačují tím, že více než polovinu jejich obsahu tvoří fotografie a víc než čtvrtinu tvoří reklama. Při porovnávání obsahového materiálu mužských a ženských časopisů dospěla k názoru, že v mužských časopisech vládne více ironie a humoru a probírá se v nich méně témat než v ženských.

(*Knížnica – ročník 21, číslo 2, 2020, s. 53–57*)

Před 145 lety, **4. 12. 1875**, se v Praze narodil básník **Rainer Maria Rilke** († 1926), jeden z největších německy píšících lyriků, autor *Písně o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka*, *Elegií z Duina*, *Sonetů Orfeovi* a mnoha dalších básnických sbírek a jediného románu *Zápisky Malta Lauridse Brigga*.

Před 150 lety, **5. 12. 1870**, zemřel francouzský romanopisec a dramatik **Alexandre Dumas** (* 1802), autor stále populárních historicko-dobrodružných románů *Tři mušketýři*, *Hrabě Monte Cristo*, *Lady Hamiltonová*, *Královna Margot*, *Paměti lékařovy*, *Královnin náhrdelník* a mnoha dalších. Před 95 lety, **5. 12. 1925**, zemřel polský spisovatel **W. S. Reymont** (* 1867), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1924), autor románů *Zaslíbená země* či *Sedláci*.

Před 80 lety, **6. 12. 1940**, se narodil český spisovatel **Ladislav Pecháček**, autor knih *Amatéri aneb Jak svět přichází o básníky*, *Dobří holubi se vracejí*, *Vázení přátelé, ano* (všechny byly úspěšně zfilmovány) nebo *Osvobozené kino Mír*.

Před 45 lety, **7. 12. 1975**, zemřel americký spisovatel a dramatik **Thornton Wilder** (* 1897), trojnásobný nositel Pulitzerovy ceny za román *Most svatého Ludvíka krále* a za divadelní hry *Naše městečko* a *Jen o chlup*; z dalších děl jsou známé romány *Březnové Idy*, *Osmý den* a *Devět měst*.

Před 30 lety, **7. 12. 1990**, zemřel kubánský básník, prozaik a dramatik **Reinaldo Arenas** (* 1943), z jehož díla vyšla česky autobiografie *Než se setmí* a román *Vrátný*; netajil se svojí homosexualitou, na Kubě byl pronásledován a vězněn a v roce 1980 uprchl do USA; v roce 1987 u něj byla zjištěna diagnóza AIDS; zemřel na předávkování léky a alkoholem v New Yorku. Před 50 lety, **9. 12. 1970**, se narodila francouzská spisovatelka **Anna Gavalda**, jejíž díla se stala bestselery: *Kdyby mě tak někdo někde čekal*, *A taková to byla láska...*, *Prostě spolu*, *Člověk není nikdy úplně šťastný*, *Báječný únik*.

Před 190 lety, **10. 12. 1830**, se narodila americká básnířka **Emily Dickinsonová** († 1886), která žila a tvořila v ústraní a ve svých verších porušovala všechny vztité zvyklosti a naprosto překročila svou dobu; s výjimkou 13 básní bylo její dílo postupně vydáváno až posmrtně; celek

dnes tvoří 1775 známých básní; dva nejrozsáhlejší české výběry vydalo Argo v překladu Jiřího Šlédra (*Neumím tančit po špičkách*, *A básníkem být nechci*).

Před 210 lety, **11. 12. 1810**, se narodil francouzský romantický básník, prozaik a dramatik **Alfred de Musset** († 1857), autor her *S láska nejsou žádné žerty* a *Lorenzaccio* nebo autobiografického románu *Zpověď dítěte svého věku*.

Před 120 lety, **13. 12. 1900**, se narodil **Karel Teige** († 1951), český výtvarník, kritik a teoretik umění, publicista, spisovatel a překladatel; jako mnohostranná osobnost zasáhl do řady uměleckých oblastí a ovlivnil poetismus a surrealismus; autor mnoha studií a vědeckých prací.

Před 245 lety, **16. 12. 1775**, se narodila anglická spisovatelka **Jane Austenová** († 1817), jejíž stále populární a opakovaně zfilmované romány o roz-

poru mezi rozumem a citem a o sňatcích z rozumu a z lásky vynikají jemnou ironií i lehce kritickým pohledem na život venkovské šlechty a středních vrstev: *Pýcha a předsudek*, *Rozum a cit*, *Opatství Northanger*, *Mansfieldské panství*, *Emma*, *Anna Elliotová*.

Před 110 lety, **19. 12. 1910**, se narodil **Jean Genet** († 1986), kontroverzní francouzský básník, dramatik a spisovatel; neskrýval svoji homosexualitu, v tvorbě byl ovlivněn existencialismem; k nejznámějším dílům patří *Deník zloděje* a hry *Služky*, *Balkon* a *Černoši*.

Před 80 lety, **21. 12. 1940**, zemřel americký spisovatel „jazzového věku“ **Francis Scott Fitzgerald** (* 1896), představitel „ztracené generace“, autor mnoha povídek (např. *Diamant velký jako Ritz*, *Bláznivá neděle*, *Podivuhodný případ Benjamin Buttona* aj.) a románů *Velký Gatsby*, *Něžná je noc*, *Krásní a prokletí*, *Na prahu ráje* nebo *Poslední magnát*.

Před 155 lety, **30. 12. 1865**, se narodil britský spisovatel, básník a novinář **Rudyard Kipling** († 1936), první britský nositel Nobelovy ceny za literaturu (1907; získal ji ve 42 letech a je tak stále jejím nejmladším laureátem); nejslavnější z jeho díla jsou *Knihy džunglí* nebo romány *Kim* a *Stopka & spol.*

Portréty archiv autora

Rekonstrukce Městské knihovny Bílovec s. 412–415
← Interiér nové knihovny

↓ Klub seniorů v rekonstruované budově

↑ Z průběhu rekonstrukce a přístavby knihovny na Slezkém náměstí

Venkovní prostory u přístavby knihovny s hřištěm na pétanque →

Foto: archiv KC Bílovec

Ústřední knihovna v Seattlu z roku 2004 →

Foto: Nicola Delfino

Rem Koolhaas, vizionář i provokatér

s. 416–418

← Interiér Katarské národní knihovny s uložením vzácných islámských textů; jako obklad byl použitý travertin

Foto: Iwan Baan

**DEN PRO
PĚTSKOU
KNIHU!!!**

Bližší propozice k akci
jsou uvedeny na s. 386

ČTYŘLÍSTEK VE VAŠÍ KNIHOVNĚ

WWW.CTYRLISTEK.CZ

skip

